

บทที่ 4

อิทธิพลจากบริบททางประวัติศาสตร์และภูมิหลังของผู้แต่ง

การตีความวรรณกรรมตามแนวประวัติศาสตร์ สังคมและภูมิหลังของผู้แต่งเป็นวิธีหนึ่งซึ่งแพร่หลายและนิยมใช้ในการศึกษาวรรณกรรม ทั้งนี้เพราะนักศึกษาวรรณคดีบางกลุ่มเชื่อว่าการตีความวรรณคดีที่ถูกต้องลึกซึ้งต้องได้จากการศึกษาอิทธิพลทางประวัติศาสตร์และภูมิหลังของผู้แต่ง งานเขียนและชีวิตของผู้เขียนจะแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดไม่ได้ เนื่องจากเหตุการณ์สำคัญหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคสมัยที่นักเขียนมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองหรือศาสนาย่อมมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนบ้างไม่มากก็น้อย ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์มากมายที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมเช่น การปฏิวัติอุตสาหกรรม การปฏิวัติฝรั่งเศส สงครามกลางเมืองระหว่างอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ รวมทั้งสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เหตุการณ์เหล่านี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมหลายเรื่องเป็นต้นว่าเรื่อง *Gone With the Wind* ของมาร์กาเรต มิตเชลล์ (Margaret Mitchell) ซึ่งสะท้อนภาพสงครามกลางเมืองในอเมริกา หรือนวนิยายเรื่อง *A Farewell to Arms* ของเออร์เนสต์ เฮมมิงเวย์ (Ernest Hemingway) ที่เสนอให้เห็นผลกระทบจากสงครามเช่นกัน อย่างไรก็ตามการรับอิทธิพลจากบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมไม่จำเป็นต้องปรากฏในรูปของการนำเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์มาใช้เป็นแก่นเรื่องของวรรณกรรมเสมอไป แต่อาจสอดแทรกเรื่องราวจากประสบการณ์ของผู้แต่งเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับแก่นเรื่องหรือไม่ก็เป็นเพียงการเสนอทัศนคติที่ผู้แต่งมีต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้นำเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาถ่ายทอดลงในวรรณกรรม แต่ไม่ว่าผู้แต่งจะนำบริบททางสังคมและการเมืองมาใช้โดยตรงดังเช่นการเขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์หรืออ้างถึงโดยอ้อมดังที่พบในวรรณกรรมซึ่งมีที่มาจากเวทตำนาน การศึกษาอิทธิพลทางประวัติศาสตร์ก็เป็นสิ่งที่ผู้อ่านไม่ควรมองข้ามเพราะจะช่วยให้ตระหนักถึงคุณค่าของวรรณกรรมเล่มนั้นๆมากยิ่งขึ้น อีกทั้งแสดงให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคมหรือแนวความคิดที่เกิดขึ้นในยุคสมัยต่างๆมีผลต่อการนำตำนานมาประยุกต์ใช้ ยกตัวอย่างเช่นเรื่อง *Prometheus Bound* ของเอสคิลุสซึ่งแต่งในช่วงที่ชาวเอเธนส์กำลังตื่นตัวด้านความเป็นประชาธิปไตยและต่อต้านอำนาจเผด็จการของชนชั้นปกครอง โพรมีทีอุสจึง

เป็นตัวแทนของนักปฏิวัติผู้ไม่ยอมพ่ายแพ้แก่อำนาจดขี่ข่มเหง และต่อมาเมื่อเชลลีย์แต่งเรื่อง *Prometheus Unbound* ถึงแม้ว่าแก่นเรื่องจะไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่ผู้แต่งก็อ้างถึงเหตุการณ์ที่คนในชาติสู้รบฆ่าฟันกันเองเพื่อเรียกร้องเสรีภาพซึ่งตีความได้ว่าเกี่ยวข้องกับการปฏิวัติฝรั่งเศสในปีคริสต์ศักราช 1789 นอกจากบริบททางประวัติศาสตร์ ชีวประวัติและภูมิหลังของผู้แต่งก็เป็นประเด็นที่ควรศึกษาควบคู่กันไป เนื่องจากประสบการณ์ส่วนตัวของนักเขียนแต่ละคนมีอิทธิพลต่อแนวคิดและมุมมองที่น่าเสนอในวรรณกรรม รวมทั้งมีส่วนในการตัดสินใจว่าจะเลือกตำนานใดมาใช้และสามารถประยุกต์ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในสังคมได้อย่างไร ในบทนี้ผู้วิจัยจึงมีจุดประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นว่าบริบททางประวัติศาสตร์และภูมิหลังของผู้แต่งมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมซึ่งมีที่มาจากเวทตำนานโดยแบ่งเป็นหัวข้อย่อยตามเหตุการณ์สำคัญหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับวรรณกรรม 4 เรื่องที่อ้างถึงในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้แก่การต่อต้านอำนาจเผด็จการ เหตุกลางหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส สังคมสมัยโรแมนติก ความตกต่ำด้านสถานภาพของมนุษย์ในศตวรรษที่ 20 และพัฒนาการด้านความเชื่อในพระเจ้าโดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

4.1. การต่อต้านอำนาจเผด็จการ

ประเด็นเกี่ยวกับการต่อต้านอำนาจเผด็จการปรากฏอยู่ในวรรณกรรม 2 เรื่องได้แก่ *Prometheus Bound* ของเอสคิลุสและ *Prometheus Unbound* ของเชลลีย์ ในบทละครทั้งสองเรื่องผู้แต่งกำหนดให้โพรมีทีอุสเป็นตัวแทนของวีรบุรุษผู้ไม่ยอมพ่ายแพ้แก่อำนาจเผด็จการ รวมทั้งแบ่งตัวละครซุสและโพรมีทีอุสเป็นสองฝ่ายตรงข้ามกันอย่างชัดเจน จากการศึกษาชีวประวัติของเอสคิลุสและเชลลีย์ ผู้วิจัยพบว่านักเขียนทั้ง 2 คนต่างก็เคยมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในทางที่ผิดของชนชั้นปกครองหรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าและต้องการแก้ไขให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม ผู้แต่งใช้วรรณกรรมเป็นสื่อกลางเพื่อถ่ายทอดให้เห็นการเอาเปรียบและความอยุติธรรมในสังคม อีกทั้งนำความขัดแย้งระหว่างซุสและโพรมีทีอุสมาใช้เป็นภาพสะท้อนของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในยุคสมัยของผู้แต่ง

เอสคิลุสมีชีวิตอยู่ในช่วงที่กรุงเอเธนส์เกิดความผันผวนทางการเมืองอันเนื่องมาจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ปัจจัยภายในได้แก่ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นสูงและประชาชนซึ่งต้องการอิสระในการปกครองตนเอง อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดแบบประชาธิปไตยเจริญงอกงามอยู่ในใจของชาวเอเธนส์มาตั้งแต่ประมาณ 525 ปีก่อนคริสตกาล และผลงานของเอสคิลุสก็สะท้อนให้เห็นว่าเขาเป็นผู้ริเริ่มต่อต้านอำนาจเผด็จการโดยใช้

ความเข้มแข็งอดทน ตัวละครโพรมีทีอุสในเรื่อง *Prometheus Bound* คือตัวแทนของประชาชนชาวเอเธนส์ผู้เรียกร้องความเป็นประชาธิปไตยและไม่ยอมพ่ายแพ้แก่ทรราช ส่วนซุสคือตัวอย่างของผู้ปกครองซึ่งหลงมัวเมาในอำนาจที่ตนมีและใช้อำนาจตามอำเภอใจโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรม อีกทั้งออกตัญญูต่อบรรพบุรุษและผู้ที่เคยช่วยให้ตนได้มีอำนาจ ซุสยอมทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาอำนาจไว้ให้นานที่สุด

ส่วนปัจจัยจากภายนอกประเทศได้แก่เหตุการณ์ที่กรีกถูกพวกเปอร์เซียบุกเข้ามารุกรานเมื่อประมาณ 490 ปีก่อนคริสตกาล¹ ในขณะนั้นเอสคิลุสอายุ 26 ปี เขาได้เข้าร่วมรบในสงครามที่เมืองมาราธอน แต่ก็ไม่อาจปกป้องกรีกให้รอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของเปอร์เซีย เอสคิลุสและชาวเอเธนส์บางส่วนซึ่งไม่ต้องการตกเป็นเชลยจึงหลบหนีออกนอกประเทศโดยทางเรือ เขารู้สึกทศุ์ทรมานที่ต้องเห็นอารยธรรมกรีกโบราณล่มสลายไปต่อหน้าด้วยน้ำมือของผู้รุกรานชาวเปอร์เซียและเก็บความรู้สึกเจ็บแค้นนี้ไว้ในใจตลอดเวลา หลังจากนั้น 10 ปีเอสคิลุสมีโอกาสร่วมรบอีกครั้งในยุทธนาวีที่ซาลามิส ในการรบครั้งนี้เขาได้รับชัยชนะเหนือพวกเปอร์เซียรวมทั้งขับไล่ผู้รุกรานได้เป็นผลสำเร็จ จากนั้นเขาจึงรวบรวมผู้คนเพื่อเดินทางกลับไปยังกรุงเอเธนส์และสร้างอารยธรรมกรีกให้เฟื่องฟูขึ้นอีกครั้ง ประสบการณ์จากสงครามระหว่างกรีกกับเปอร์เซียเป็นที่มาโดยตรงของบทละครเรื่อง *The Persians* นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลต่อบทละครของเอสคิลุสอีกหลายเรื่องเช่น *The Suppliants* และ *The Seven Against Thebes* รวมทั้งเรื่อง *Premetheus Bound* ซึ่งในเรื่องนี้แม้จะไม่ได้เสนอภาพของสงครามแต่ก็แสดงให้เห็นการต่อต้านอำนาจเผด็จการอย่างชัดเจน ผู้วิจัยตีความจากภูมิหลังของผู้แต่งว่าซุสคือตัวแทนของผู้รุกรานชาวเปอร์เซียซึ่งเพิ่งจะเข้ามามีอำนาจในเอเธนส์เช่นเดียวกับที่ซุสเป็นผู้ปกครองคนใหม่ในนครแห่งเทพ ส่วนโพรมีทีอุสเป็นตัวแทนของชาวเอเธนส์ซึ่งต่อต้านการปกครองแบบเผด็จการของพวกเปอร์เซีย นอกจากนั้นความรู้สึกโดดเดี่ยวของโพรมีทีอุสผู้ซึ่งถูกขับไล่ให้ไปรับโทษทัณฑ์อยู่บริเวณยอดเขาอคเคซัสก็ไม่แตกต่างจากความรู้สึกของชาวเอเธนส์ที่หลบหนีออกมาโดยทางเรือเพื่อหลีกเลี่ยงการตกเป็นเชลยและไม่มีโอกาสได้ใช้ชีวิตอยู่ในบ้านเกิดเมืองนอนของตน

¹ John Gassner, *Master of the drama* (New York : Dover Publication, 1954), pp. 17-20.

หลังจากสงครามระหว่างกรีกกับเปอร์เซีย เอสคิลุสพบกับการปกครองแบบเผด็จการอีกครั้งเมื่อ 476 ปีก่อนคริสตศักราช ขณะนั้นเขาอยู่ที่เมืองไซราคิวส์ (Syracuse) ในหมู่เกาะซิซิลี (Sicily) ซึ่งปกครองโดยเฮียโร (Hiero) การปกครองแบบเผด็จการในราชสำนักของเฮียโรเป็นต้นแบบให้กับภาพลักษณ์ของซุสและตัวละครฝ่ายซุสในเรื่อง *Prometheus Bound* เอสคิลุสสร้างตัวละครตามลักษณะของข้าราชการที่เขาพบในเมืองไซราคิวส์ เห็นได้จากที่ จูดีท เอ. สวอนสัน (Judith A. Swanson) เที่ยบเคียงตัวละครในเรื่องกับนักการเมืองภายใต้การปกครองของเฮียโรไว้ดังนี้

- 1) ลักษณะของซุสได้แบบอย่างมาจากเฮียโรผู้เป็นทรราช
- 2) ไอเซียนคือตัวแทนของรัฐบุรุษซึ่งยอมทำทุกอย่างเพื่อเสริมอำนาจบาบริให้กับผู้ปกครอง
- 3) เฮอร์เมส เทพผู้นำสารของซุสเทียบได้กับเจ้าหน้าที่สืบราชการลับ ดังนั้นในเรื่องนี้ เฮอร์เมสจึงมีหน้าที่พูดให้โพรมีทีอุสยอมบอกความลับว่าอำนาจของซุสจะหมดลงเมื่อใด²

เอสคิลุสแต่งเรื่อง *Prometheus Bound* เมื่อประมาณ 466-459 ปีก่อนคริสตศักราชซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ยุคนั้นได้แก่ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นสูงและประชาชนชาวเอเธนส์ สงครามระหว่างกรีกกับเปอร์เซียและการปกครองแบบเผด็จการของเฮียโรผ่านพ้นไปแล้ว ผู้แต่งเขียนบทละครขึ้นจากประสบการณ์และภูมิหลังของเขา ดังนั้นจึงไม่ได้ระบุตายตัวว่าซุสหรือโพรมีทีอุสจะต้องเป็นตัวแทนของใครคนใดคนหนึ่งหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเท่านั้น ซุสอาจเป็นตัวแทนของชนชั้นสูงในเอเธนส์ ผู้รุกรานชาวเปอร์เซียหรือเฮียโรจอมเผด็จการก็ได้ แล้วแต่ผู้อ่านจะตีความ การนำตัวละครในเวทดำเนินมาใช้ทำให้บทละครเรื่องนี้มีความเป็นสากล ซุสและโพรมีทีอุสกลายเป็นสัญลักษณ์แทนผู้ปกครองแบบทรราชและการปฏิวัติต่อต้านอำนาจเผด็จการซึ่งเกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่งในโลก ตราบเท่าที่มนุษย์ยังมีความต้องการที่จะเป็นใหญ่เหนือผู้อื่น แต่ในขณะเดียวกันผู้อ่านที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาภูมิหลังของผู้แต่งและบริบททางประวัติศาสตร์จะทราบวาทละคร

² Judith A. Swanson, "The political philosophy of Aeschylus's *Prometheus Bound* : Justice as seen by Prometheus, Zeus and Io," *A journal of political philosophy* 22 (1995) : 216.

เรื่อง *Prometheus Bound* ได้รับอิทธิพลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกรุงเอเธนส์ ประเทศกรีก และดินแดนใกล้เคียงอย่างหมู่เกาะซิคิลี จึงกล่าวได้ว่าเอสคิลุสใช้วรรณกรรมเป็นสื่อสะท้อนเหตุการณ์ร่วมสมัยในยุคที่เขามีชีวิตอยู่ เขาเสนอแนวคิดต่อต้านอำนาจเผด็จการผ่านภาพลักษณ์ในด้านลบของซุสและคำพูดที่โพรมิเทอุสกล่าวท้าทายซุสอยู่ตลอดทั้งเรื่อง ความขัดแย้งระหว่างซุสและโพรมิเทอุสมีที่มาจากปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคมของผู้แต่ง ดังนั้นบทละครของเอสคิลุสจึงมิได้แต่งขึ้นเพื่อประกอบการแสดงในพิธีกรรมทางศาสนาหรือให้ข้อคิดแก่ผู้อ่านเท่านั้น แต่ยังเป็นกระจกสะท้อนสังคมและทัศนคติที่เขามีต่อเหตุการณ์ต่างๆ ด้วย เห็นได้จากที่ไมเคิล แกรนต์ (Michael Grant) วิเคราะห์ว่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มักปรากฏอยู่ในบทละครของเอสคิลุสเสมอ ดังนั้นถึงแม้ว่าเขาจะนำตัวละครจากเทวดานานซึ่งมีความเป็นสากลมาใช้ ในขณะเดียวกันก็มีลักษณะเฉพาะตัวที่รับอิทธิพลจากสภาพการเมืองและสังคมซึ่งสัมพันธ์กับภูมิหลังของผู้แต่งด้วย แกรนต์กล่าวไว้ดังนี้

...Indeed, although it was not a tragedian's function to comment directly on contemporary events, such issues cannot have been entirely absent from his plays, since what he wrote, however universalized, must have some contemporary relevance to his public...³

วรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับการต่อต้านอำนาจเผด็จการเช่นกันคือเรื่อง *Prometheus Unbound* ของเฮลลิยัส การปกครองแบบเผด็จการและความยุติธรรมที่เขาได้รับจากผู้มีอำนาจเหนือกว่ามีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของเฮลลิยัสอย่างมาก เขาถือกำเนิดมาในตระกูลขุนนางและได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีตามขนบธรรมเนียมของชนชั้นสูงมาตั้งแต่เล็กจนโต แต่แล้วชีวิตของเฮลลิยัสก็ต้องพลิกผันไปเมื่อเขาถูกส่งตัวไปศึกษายังโรงเรียนอีตัน (Eton) และมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด เขาถูกกดขี่ข่มเหงและเอาเปรียบจาก

³ Michael Grant, *The classical Greeks* (New York : Charles Scribner's Sons, 1989), p. 44.

พวกรุ่นพี่ในโรงเรียน รวมทั้งถูกกลั่นแกล้งโดยใช้ระบบอาวุโส เขาต้องคอยทำตามคำสั่งของนักเรียนรุ่นพี่และเพื่อนที่แข็งแรงกว่า ประสบการณ์ในโรงเรียนทำให้เซลลีย์เริ่มรู้สึกถึงความเผด็จการ ความไม่เท่าเทียมและความไร้มนุษยธรรมที่มนุษย์ปฏิบัติต่อกัน ต่อมาเมื่อเขาได้เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด เซลลีย์เขียนบทความเรื่อง *The Necessity of Atheism* ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การไม่เชื่อในพระเจ้าอันเป็นเหตุให้เขาถูกไล่ออกจากมหาวิทยาลัยหลังจากเข้าศึกษาได้เพียง 6 เดือน เหตุการณ์นี้ทำให้เขาผิดหวังอย่างรุนแรงและนับแต่นั้นเป็นต้นมา เซลลีย์ก็ไม่ยอมปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่สังคมหรือสถาบันต่างๆ กำหนดไว้อีกเลย เขาหันมาอุทิศตนให้กับการต่อต้านความไม่เป็นธรรมทั้งทางการเมือง สังคมและศาสนา เซลลีย์แต่งบทกวีมากมายเพื่อเสนอแนวคิดต่อต้านเผด็จการรวมทั้งถ่ายทอดประสบการณ์ในชีวิตของเขา ยกตัวอย่างเช่นเรื่อง *The Revolt of Islam* ซึ่งเขากล่าวไว้ตอนหนึ่งว่าถ้าได้มีอำนาจ เขาจะใช้ อำนาจด้วยความยุติธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวหรือตัดสินลงโทษใครโดยไม่ตรวจสอบให้รอบคอบเสียก่อนดังที่เขาเคยประสบมา เขากล่าวดังนี้

So without shame, I spake : - "I will be wise,
And just, and free, and mild , if in me lies
Such power, for I grow weary to behold
The selfish and the strong still tyrannise
Without reproach of check."⁴

ความยุติธรรมและการถูกกดขี่ข่มเหงซึ่งเซลลีย์เคยประสบามีอิทธิพลต่อเรื่อง *Prometheus Unbound* มาก เขาถ่ายทอดความรู้สึกของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อการใช้อำนาจในทางที่ผิดไว้อย่างน่าเห็นใจโดยสะท้อนผ่านชะตากรรมของตัวละครเอกคือโพรมีทีอุส จากนั้นจึงบรรยายภาพรวมของสังคมมนุษย์ในยุคที่ปกครองโดยทรราชว่ามีแต่การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ไม่มีใครช่วยเหลือใครเพราะทุกคนคิดแต่จะต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอด ความเลวร้ายที่เซลลีย์พบเห็นมาเป็นพื้นฐานสำคัญให้เขาคิดจินตนาการถึงโลกใหม่ซึ่งตรงกันข้ามกับที่เป็นอยู่ เขาเสนอทางออกให้มนุษย์ว่าไม่ควรยอมพ่ายแพ้แก่อำนาจเผด็จการและปล่อยให้

⁴ M.H. Abrams, editor, *The Norton anthology of English literature* , fifth edition (London : W.W. Norton, 1987), p. 1,716

สถานการณ์ที่เลวร้ายดำเนินต่อไปโดยไม่หาหนทางแก้ไข สิ่งแรกที่มีมนุษย์ควรปฏิบัติคือพัฒนาจิตใจของตนให้รู้จักรักและช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนเสียก่อน เมื่อทุกคนมีความรักให้กันแล้วความเห็นแก่ตัว ความโลภ ความทะเยอทะยานอยากเป็นใหญ่เหนือผู้อื่นก็จะหมดสิ้นไปทำให้ทุกชีวิตสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ในเรื่อง *Prometheus Unbound* ผู้อ่านจะพบทั้งภาพความโหดร้ายในสังคมซึ่งปกครองแบบเผด็จการและโลกใหม่ในอุดมคติซึ่งทุกคนมีอำนาจปกครองตนเอง ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพกันอีกต่อไป ประสบการณ์และจินตนาการของผู้แต่งปรากฏชัดเจนจากการบรรยายภาพความแตกต่างระหว่างโลกเก่าในองก์ที่ 1 และโลกใหม่ในตอนท้ายขององก์ที่ 3 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

องก์ที่ 1 ฉากที่ 1

Semichorus II: ...See how kindred murder kin:
 'Tis the vintage-time for death and sin:
 Blood, like new wine, bubbles within:
 Till Despair smothers
 The struggling world, which slaves and tyrants win.
 (*Prometheus Unbound*, pp. 232-233)

องก์ที่ 3 ฉากที่ 4

Spirit of the Hour: ...The loathsome mask has fallen...
 Sceptreless, free, uncircumscribed, but man
 Equal, unclassed, tribeless, and nationless,
 Exempt from awe, worship, degree, the king
 Over himself; ...
 (*Prometheus Unbound*, p. 271)

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งเกลียดชังเผด็จการมาก เขาบรรยายว่าเมื่ออำนาจอยู่ในมือทรราช มนุษย์ก็จะถูกบังคับให้ทำสิ่งเลวร้ายเช่นฆ่าฟันกันเองในหมู่เครือญาติ เพราะทุกคนจำเป็นต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด จิตใจของมนุษย์เสื่อมโทรมลงถึงที่สุด ผู้วิจัยตีความว่าตัวผู้แต่งเองก็ต้องการหนีให้พ้นจากการปกครองแบบเผด็จการ แต่เขาลี้ภัยไม่มีโอกาสเข้าร่วมรบหรือต่อสู้กับทรราชเหมือนที่เอสคิลุสเคยปฏิบัติ เขาเป็นกวีไม่ใช่นักรบ ดังนั้นสิ่งที่เขาสามารถทำได้ก็มีเพียงการแต่งวรรณกรรมเพื่อสะท้อนภาพความเป็นไปในสังคม รวมทั้งนำผู้อ่านไปสู่โลกใหม่ในอุดมคติซึ่งเป็นโลกที่ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะหรือเชื้อชาติ ไม่มีผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองเพราะมนุษย์ในโลกใหม่นี้เป็น “King over himself” (p. 271) การบรรยายโลกใหม่ไว้อย่างเห็นภาพชัดเจนในองก์ที่ 4 ไม่ว่าจะเป็ภาพของมนุษย์ในอุดมคติ ฉากที่พระจันทร์ดวงใหม่เคลื่อนเข้าแทนที่พระจันทร์ดวงเก่าอันเป็นสัญลักษณ์แห่งการเริ่มยุคใหม่ของมนุษย์ หรือภาพการสอดผสานอย่างกลมกลืนกันขององค์

ประกอบต่างๆในธรรมชาติมีส่วนทำให้นักวิจารณ์บางคนจัดประเภททละครเรื่อง *Prometheus Unbound* ว่าเป็นวรรณกรรมแนวหลักหนี นั่นคือการนำผู้อ่านหนีจากสภาพเลวร้ายในชีวิตจริงไปสู่โลกใหม่ในจินตนาการของผู้แต่ง

การศึกษาบริบททางสังคมและภูมิหลังของผู้แต่งช่วยให้ทราบว่าทั้งเชลลีย์และเอสคิลุสเคยตกเป็นเหยื่อของการใช้อำนาจในทางที่ผิดและรู้สึกไม่พอใจกับสภาพที่ตนเป็นผู้แต่งเลือกตำนานโพรมิทีอุสมาใช้เพื่อสะท้อนให้เห็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนและผู้ปกครองที่ใช้อำนาจแบบเผด็จการ แต่ความแตกต่างระหว่างตำนานโพรมิทีอุสที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง *Prometheus Bound* และ *Prometheus Unbound* โดยเฉพาะตอนจบของเรื่องสนับสนุนให้วิเคราะห์ได้ว่าเอสคิลุสและเชลลีย์ต่อต้านเผด็จการเหมือนกันแต่มีแนวคิดต่างกัน เอสคิลุสจบเรื่องโดยให้ซุสเป็นฝ่ายชนะ ส่วนโพรมิทีอุสถูกฟ้าผ่าตกลงไปยังห้วงอวกาศซึ่งแสดงถึงความเชื่อของเขาว่าประชาชนธรรมดาไม่มีทางเอาชนะเผด็จการได้เพราะทรราชย่อมมีอำนาจมากกว่า แต่ถึงแม้จะสู้ไม่ได้ก็ต้องต่อต้านและอดทนจนถึงที่สุดเพื่อรักษาคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ส่วนตอนจบในบทละครของเชลลีย์นั้นโพรมิทีอุสได้รับการปลดปล่อยพ้นพันธนาการและซุสหมดสิ้นอำนาจพร้อมกับถูกเดโมกอร์กอนพาตัวไปรับกรรมในหุบเหวลึกใต้พื้นโลก เรื่อง *Prometheus Unbound* จึงสะท้อนแนวคิดของเชลลีย์ที่เชื่อว่ามนุษย์เอาชนะเผด็จการได้โดยใช้ความรักและความอดทน ไม่ว่าทรราชจะมีอำนาจมากเพียงใดอำนาจนั้นก็มิวันหมดสิ้นไปได้เพราะในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดเที่ยงแท้แน่นอน ความแตกต่างเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่าถึงแม้นักเขียนจะรับอิทธิพลจากเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันก็ไม่จำเป็นต้องนำเสนอออกมาเหมือนกันเสมอไป ความหลากหลายของวรรณกรรมซึ่งรับอิทธิพลจากตำนานโพรมิทีอุสจึงขึ้นอยู่กับทัศนคติและมุมมองของผู้แต่งด้วย

4.2. เหตุจลาจลหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส

การปฏิวัติฝรั่งเศสในปีคริสต์ศักราช 1789 เป็นต้นแบบของการปฏิวัติโดยประชาชนเพื่อโค่นล้มระบบกษัตริย์ เหตุการณ์สำคัญที่ถือกันว่าบ่งชี้ถึงชัยชนะของการปฏิวัติในครั้งนี้ได้แก่การบุกเข้ายึดและทำลายคุกบาสตีล (la Bastille) ในวันที่ 14 กรกฎาคม 1789 รวมทั้งการยึดวังตุยเลอรี (Tuileries) ที่ประทับของพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 และสถาปนาสาธารณรัฐที่ 1 ได้เป็นผลสำเร็จในปี 1793 แต่แท้จริงแล้วการปฏิวัติฝรั่งเศสไม่ได้ประสบความสำเร็จเสียทีเดียวเนื่องจากขบวนการปฏิวัติได้ยืดเยื้อออกไป กลายเป็นการนองเลือดเสียชีวิตผู้คนมาก

มายกินเวลาร่วม 10 ปีและยังมีการฟื้นฟูระบบกษัตริย์ขึ้นอีกครั้งโดยนโปเลียน โบนาปาร์ต (Napoleon Bonaparte) ในปีคริสต์ศักราช 1804 เหตุการณ์จลาจลและความรุนแรงที่เกิดขึ้น ภายหลังจากปฏิวัติเป็นบทพิสูจน์ให้เห็นว่าในขณะนั้นประเทศฝรั่งเศสยังไม่พร้อมจะปกครองแบบประชาธิปไตย ดังนั้นเมื่อพบผู้นำที่มีความสามารถและเข้มแข็งอย่างนโปเลียนประชาชนจึงยกย่องชื่นชมและปล่อยให้ผู้นำพาประเทศกลับคืนสู่ระบบกษัตริย์ได้โดยง่าย⁵ แต่หลังจากนั้นก็ยังมี การปฏิวัติรัฐประหารและการเปลี่ยนแปลงสาธารณรัฐตามมาอีกหลายครั้ง อิทธิพลจากการปฏิวัติฝรั่งเศสที่ปรากฏอยู่ตามแหล่งต่างๆไม่ว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ บทกวีหรือวรรณกรรมจึงไม่ได้จำกัดอยู่แค่ปีคริสต์ศักราช 1789 เท่านั้น แต่มีการอ้างถึงความสับสนวุ่นวายที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นด้วย

การปฏิวัติฝรั่งเศสเป็นการปฏิวัติครั้งสำคัญที่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของหลายๆประเทศในทวีปยุโรป นอกจากนั้นนักคิดนักเขียนที่มีชื่อเสียงในยุคนี้ได้แก่ รูสโซ (Rousseau) ม็องเตสกีเยอ (Montesquieu) และวอลแตร์ (Voltaire) ก็เป็นต้นแบบของปรัชญาความคิดในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 นักเขียนเหล่านี้มุ่งโจมตีสถาบันต่างๆในสังคม รวมทั้งต้องการให้เกิดความเสมอภาคทั้งในด้านสังคมและการเมือง วรรณกรรม 2 เรื่องที่ได้รับอิทธิพลจากเหตุการณ์จลาจลหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสและปรัชญาความคิดของนักเขียนในศตวรรษที่ 18 ได้แก่เรื่อง *Prometheus Unbound* ของเชลลีย์และ *Frankenstein ; or , the Modern Prometheus* ของแมรี เชลลีย์ สำหรับเรื่องแรกคือ *Prometheus Unbound* นั้น ผู้แต่งเคยไปใช้ชีวิตอยู่ในประเทศฝรั่งเศสเมื่อประมาณปี 1813 และขณะที่แต่งวรรณกรรมเรื่องนี้ในปีคริสต์ศักราช 1818 เชลลีย์อยู่ที่ประเทศอิตาลีซึ่งมีพรมแดนติดกับฝรั่งเศส⁶ ดังนั้นเขาจึงมีโอกาสได้รับรู้ถึงเหตุการณ์จลาจลและความสับสนวุ่นวายที่เกิดขึ้นภายหลังจากการปฏิวัติครั้งใหญ่ในปี 1789 ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ในครั้งนี้จะนำไปสู่การสถาปนาสาธารณรัฐที่ 1 ได้เป็นผลสำเร็จ แต่ก็มีเหตุการณ์นองเลือดตามมาเพราะกลุ่มการเมืองต่างๆในคณะปฏิวัติเกิดความหวาดระแวงและไม่ไว้ใจกันเอง เชลลีย์ได้รับอิทธิพล

⁵ จินตนา ยศสุนทร, คุณหญิง, *ประวัติศาสตร์วรรณคดีฝรั่งเศส*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525), หน้า 143.

⁶ M.H. Abrams, editor, *The Norton anthology of English literature*, p, 1,717.

ทางความคิดจากเหตุการณ์จลาจลในช่วงนี้และนำมาถ่ายทอดไว้ในบทละครเรื่อง *Prometheus Unbound*

เซลลีสึ้นำเหตุจลาจลหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสมาอ้างอิงถึงในองก์ที่ 1 ตอนที่เหล่า ทักษเทวีมาพบโพรมีทิวสเพื่อบอกกล่าวเชิงประชดประชันให้ทราบว่ามีมนุษย์ที่โพรมีทิวสยอม เอาความทุกข์ทรมานของตนเองเข้าแลกเพื่อช่วยให้รอดพ้นจากการถูกซุสทำลายล้างเผ่าพันธุ์ นั้นกำลังประหัตประหารกันเองอย่างไร เหล่าทักษเทวีต้องการให้โพรมีทิวสคิดทบทวนว่าเขา ควรจะทนทุกข์ทรมานเพื่อมนุษย์เหล่านี้ต่อไปหรือไม่ เพราะถึงแม้ว่าเขาจะช่วยให้มนุษย์รอด พ้นจากการถูกทำลายโดยซุสได้ มนุษย์ก็ยังคงทำลายล้างกันเองอยู่ดี ดังนั้นสิ่งที่โพรมีทิวส กำลังปฏิบัติอยู่จึงเป็นการเปล่าประโยชน์ เซลลีสึบรรยายถึงประเทศที่ประชาชนอดอยากหิว โหย ผู้มีอำนาจประชุมร่วมกันทั้งๆที่ในใจมีแต่ความหวาดระแวงและคิดแต่จะฆ่าฟันกันเพื่อ รักษาอำนาจของตนไว้โดยไม่สนใจความเป็นอยู่ของประชาชนดังนี้

Second Fury : From wide cities, famine-wasted;

Third Fury : Groans half heard, and blood untasted;

Fourth Fury : Kingly conclaves stern and cold,

Where blood with gold is bought and sold;

(*Prometheus Unbound*, p. 231)

ประเทศที่เซลลีสึบรรยายถึงนี้ตีความได้ว่าหมายถึงประเทศฝรั่งเศส เพราะในขณะนั้น ความอดอยากหิวโหยของประชาชนกำลังเป็นปัญหาใหญ่ สาเหตุเกิดจากนโยบายการเงิน ภาษีอากรไปใช้จ่ายในการทำสงครามขยายจักรวรรดิซึ่งทำให้ความไม่พอใจภายในประเทศก่อ ตัวขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งนโยบายต้องสละราชสมบัติและถูกเนรเทศไปอยู่ที่เกาะเอลบา นอก ฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน⁷ ส่วนที่กล่าวถึงความไม่ไว้วางใจกันในหมู่ผู้มีอำนาจก็หมายถึง ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองต่างๆในรัฐบาลของคณะปฏิวัติ เซลลีสึนำเหตุการณ์ จลาจลหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสมาใช้เป็นตัวอย่างของการที่คนในชาติเดียวกันรบราฆ่าฟันกัน เองเพื่อแย่งชิงอำนาจ เขากล่าวถึงความสับสนวุ่นวายภายหลังการปฏิวัติแต่ไม่ได้หมายความว่า

⁷ จินตนา ยศสุนทร, คุณหญิง, ประวัติศาสตร์วรรณคดีฝรั่งเศส, หน้า 146.

ว่าเชลลีย์ไม่เห็นด้วยกับการปฏิวัติเพื่อให้ประชาชนมีอำนาจปกครองตนเอง เขาเสนอแนะผ่านแก่นเรื่องในเรื่อง *Prometheus Unbound* ว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองควรทำโดยใช้สติปัญญา ความอดทนและความรักระหว่างเพื่อนมนุษย์เป็นพื้นฐานสำคัญ รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์ว่าการปฏิวัติฝรั่งเศสไม่ประสบผลสำเร็จและทำให้ระยะเวลาช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 กลายเป็นยุคสมัยแห่งความหวาดกลัวและการนองเลือดเพราะชาวฝรั่งเศสปฏิวัติโดยมีความเกลียดชังเป็นพื้นฐาน ดังนั้นเชลลีย์จึงสร้างตัวละครโพรมีทีอุสที่มีแต่ความรักและการให้อภัยเพื่อเป็นตัวอย่างของผู้นำการปฏิวัติที่ดีในทัศนคติของเขา เจ.อาร์.วัตสันกล่าวถึงประเด็นนี้ว่าบทละครของเชลลีย์เสนอทางออกให้ชาวฝรั่งเศสหลุดพ้นจากยุคสมัยแห่งความหวาดกลัว รวมทั้งชี้ให้เห็นสาเหตุแห่งความล้มเหลวของการปฏิวัติว่าเกิดจากความเกลียดชังในใจของประชาชน เขาวิจารณ์ไว้ดังนี้

...Shelley was at this point still thinking his way past the French Revolution : the excesses of the Reign of Terror, and the subsequent failure of the revolution, had been due to the hatred which had been engendered in the hearts of the French people ...⁸

เชลลีย์กล่าวถึงการปฏิวัติโดยใช้ความรู้สึกเกลียดชังเป็นแรงผลักดันว่าไม่ได้ช่วยให้เกิดความสงบสุขในประเทศ การใช้ความรุนแรงอาจช่วยเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จแต่สิ่งที่เกิดตามมาคือมรณกรรมของชาติหรือที่ผู้แต่งเรียกว่า “a nation dead” (p. 230) มรณกรรมในที่นี้หมายถึงการสูญเสียเลือดเนื้อและความอดอยากหิวโหยของคนในชาติ รวมทั้งอาคารสถานที่ต่างๆถูกทำลายกลายเป็นซากปรักหักพัง อุปนิสัยของโพรมีทีอุสในเรื่อง *Prometheus Unbound* บอกให้ทราบถึงแนวทางการปฏิวัติที่ถูกต้องตามความคิดของเชลลีย์ว่าควรจะเริ่มต้นโดยพัฒนาจิตใจมนุษย์ให้มีความรักและเสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเสียก่อน ถ้ามนุษย์มีความรักให้กันแบบที่พระเยซูคริสต์มีต่อมวลมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงใน

⁸ J.R. Watson, *English poetry of the romantic period* (London : Longman, 1992), p. 311.

ทางที่ดีก็จะตามมาเอง ทำให้โลกมนุษย์เป็นสถานที่ที่สงบสุข ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกดังเช่นโลกใหม่ซึ่งผู้แต่งบรรยายไว้ในองก์ที่ 4 นอกจากนั้นเชลลีย์ยังเตือนสติคนฝรั่งเศสผ่านวรรณกรรมเรื่องนี้ว่าให้ละทิ้งความโกรธแค้นและเกลียดชังเพราะความรู้สึกเช่นนี้เปรียบเหมือนเชื้อเพลิงที่ไหมไฟให้ไหม้ลุกลามต่อไปอีกและจะนำไปสู่มรณกรรมของชาติในที่สุดดังจะเห็นจากตอนที่นักร้องลูกคู่ของเหล่าทนต์ทเววิกกล่าวดังนี้

Chorus of Furies : ...Come, come, come!
 Leave the bed, low, cold, and red,
 Strewed beneath a nation dead;
 Leave the hatred, as in ashes
 Fire is left for future burning:
 It will burst in bloodier flashes...

(*Prometheus Unbound*, p. 230)

วรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่งซึ่งอ้างถึงเหตุการณ์จลาจลหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสได้แก่เรื่อง *Frankenstein; or, the Modern Prometheus* แม้ว่าผู้แต่งนวนิยายเรื่องนี้คือแมรี เชลลีย์จะเป็นสตรี แต่เธอก็ได้มีส่วนร่วมรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศฝรั่งเศสมาโดยตลอด ทั้งนี้เพราะบุคคลใกล้ชิดของแมรี เชลลีย์ไม่ว่าวิลเลียม ก๊อดวิน (William Godwin) ผู้เป็นบิดาหรือสามีของเธอคือเพอร์ซี บิชชี เชลลีย์ต่างก็เป็นนักปฏิวัติต่อต้านเผด็จการและปรารถนาให้ประชาชนมีเสรีภาพในการปกครองตนเอง นอกจากนั้นครอบครัวของเธอยังสนิทสนมกับผู้นำการปฏิวัติฝรั่งเศสกลุ่มซ็องแดง (Girondins) ซึ่งนักการเมืองกลุ่มนี้ถูกพวกชาโกแบง (Jacobins) กำจัดให้หมดอำนาจไปเมื่อครั้งเกิดการรัฐประหารในปี 1793 ถึง 1795 ทั้งๆที่กลุ่มชาโกแบงรวมตัวกันได้ก็เพราะได้รับการสนับสนุนจากนักการเมืองกลุ่มซ็องแดง⁹ สถานการณ์ที่พลิกผันของพวกซ็องแดงจากการเป็นวีรบุรุษผู้ร่วมก่อตั้งสาธารณรัฐแต่ภายหลังกลับถูกตั้งข้อหาว่าสมคบกับพวกจงรักภักดีต่อกษัตริย์และพยายามแบ่งแยกประเทศ

⁹ Gary Kelly, *English fiction of the romantic period* (London : Longman, 1989), p. 191.

ฝรั่งเศสออกเป็นรัฐย่อยๆเช่นนี้มีอิทธิพลต่อนวนิยายของแมรี เซลลีย์และเป็นแรงบันดาลใจให้เธอเลือกตำนานไฟรมิทีอุสมาเป็นต้นแบบของความสัมพันธ์ระหว่างวิคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์กับปิศาจที่เขาสร้างขึ้น

ผู้ที่อ่านนวนิยายเรื่อง *Frankenstein; or, the Modern Prometheus* โดยไม่ได้ศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์และภูมิหลังของผู้แต่งควบคู่ไปด้วยอาจไม่ทราบว่ารณกรรมเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับการปฏิวัติฝรั่งเศส ทั้งนี้เพราะผู้แต่งกล่าวถึงชะตากรรมของนักวิทยาศาสตร์ชื่อวิคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์ที่สร้างสิ่งประดิษฐ์ขึ้นมาแล้วควบคุมมันไม่ได้ ไม่มีตอนใดเลยที่อ้างถึงการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่แท้จริงแล้วนวนิยายเรื่องนี้สามารถตีความได้ในแง่สังคมและการเมืองเพราะประเด็นสำคัญอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้าง (creator) และสิ่งที่เขาสร้างขึ้น (creature) ความสัมพันธ์ระหว่างแฟรงเกนสไตน์กับปิศาจได้รับอิทธิพลจากความเกี่ยวพันกันของกลุ่มการเมืองต่างๆในประเทศฝรั่งเศส ดังนั้นจึงเปรียบเทียบกับตัวละครในนวนิยายได้ว่าวิคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์หรือผู้สร้างคือนักปฏิวัติกลุ่มซ็องแดง ส่วนปิศาจเทียบได้กับพวกซาโกแบงซึ่งมีอำนาจขึ้นมาเพราะนักการเมืองกลุ่มซ็องแดง แต่กลับพยายามใส่ร้ายและปลุกระดมให้ประชาชนหันมาต่อต้านทุกๆที่ความจริงแล้วกลุ่มซ็องแดงมีบทบาทในการสถาปนาสาธารณรัฐฝรั่งเศสมากกว่ากลุ่มใดๆ แต่เนื่องจากพวกนี้ดำเนินการเมืองแบบประนีประนอมและรอคอยมากเกินไปจึงไม่อาจแก้ปัญหาสำคัญของชาติเช่นปัญหาเศรษฐกิจ ความขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคและสินค้าราคาแพง เปิดโอกาสให้พวกซาโกแบงใช้จุดอ่อนด้านนี้บั่นทอนอำนาจและจับกุมแกนนำของกลุ่มซ็องแดงไปประหารด้วยกิโยติน นอกจากนั้นการที่ปิศาจพยายามตามล่าเพื่อแก้แค้นวิคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์ก็คล้ายคลึงกับที่พวกซาโกแบงพยายามโค่นล้มอำนาจและสังหารสมาชิกกลุ่มซ็องแดงด้วยวิธีการต่างๆและท้ายที่สุดทั้งวิคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์และพวกซ็องแดงหลายคนก็เสียชีวิตด้วยน้ำมือของสิ่งที่ตนสร้างเช่นเดียวกัน

ลักษณะอีกประการหนึ่งซึ่งแมรี เซลลีย์ได้รับอิทธิพลจากยุคสมัยแห่งความหวาดกลัวภายหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสคือการใช้ภาพลักษณ์ของปิศาจ แมรี เซลลีย์นำปิศาจมาเป็นตัวละครในนวนิยายเพื่อเปรียบเทียบให้ผู้อ่านตระหนักถึงผลร้ายของการสร้างสิ่งประดิษฐ์โดยไม่ได้คิดหาวิธีควบคุมไว้ล่วงหน้า ส่วนในแง่การเมืองปิศาจคืออันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นหลังการปฏิวัติโดยใช้ความรุนแรง ความน่าสะพรึงกลัวของเหตุการณ์นองเลือดและการประหารชีวิตผู้คนมากมายภายหลังการปฏิวัติในปี 1789 ถูกนำไปเปรียบเทียบเป็นปิศาจการ

เมืองที่มักจะย้อนกลับมาทำร้ายผู้ริเริ่มการปฏิวัติซึ่งถือว่าเป็นผู้สร้างมันขึ้น เหตุการณ์นี้จึงเป็นที่มาของการใช้ตัวละครปิศาจในนวนิยาย ดังจะเห็นได้จากที่มอริส ฮินเดิล (Maurice Hindle) กล่าวถึงประเด็นนี้ว่าการใช้ความเปรียบระหว่างปิศาจกับการเมืองเพิ่งจะมารับความนิยมแพร่หลายในปี 1830 ถึง 1840 เมื่อมีการเรียกร้องประชาธิปไตยในประเทศอังกฤษ แต่นักเขียนรุ่นเก่าซึ่งรวมถึงแมรี เซลลีย์เคยใช้ความเปรียบเช่นนี้มาตั้งแต่ครั้งที่เกิดการปฏิวัติฝรั่งเศสแล้วดังนี้

...The use of the 'monster' metaphor for political ends became frequent in the 1830's, when the demands for democratic reform in England intensified. But conservatives had been using 'monster' imagery to warn the dangers of reform since the French Revolution of 1789 and its aftermath, the Terror.¹⁰

ชะตากรรมของวิคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์ซึ่งพยายามจะสร้างมนุษย์สายพันธุ์ใหม่ที่มีคุณสมบัติและจิตใจดีกว่าที่เป็นอยู่และข้อสำคัญคือมนุษย์เหล่านี้จะไม่ต้องหวาดกลัวความตายอีกต่อไป แต่แล้วสิ่งที่เขาสร้างขึ้นกลับกลายเป็นปิศาจซึ่งดุร้ายและไม่มีอะไรดีไปกว่ามนุษย์ในปัจจุบันเลย ประเด็นนี้นำไปสู่การตีความในแง่การเมืองได้ว่าจะบอบการปกครองแบบใหม่ที่เกิดจากการปฏิวัติโดยใช้กำลังและความรุนแรงก็อาจจะไม่ดีไปกว่ารูปแบบที่ใช้อยู่เดิมและอาจเป็นสาเหตุให้เกิดเหตุการณ์นองเลือดเช่นเดียวกับการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี 1789 อย่างไรก็ตามการที่แมรี เซลลีย์เตือนให้ผู้อ่านตระหนักถึงผลร้ายหรือปิศาจทั้งที่เกิดจากการคิดค้นทางวิทยาศาสตร์และการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองอาจทำให้ดูเหมือนว่าเธอเป็นพวกอนุรักษนิยมซึ่งต่อต้านการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ๆ แต่ถ้าได้ศึกษาภูมิหลังของแมรี เซลลีย์ก็จะทราบว่าเธออยู่ในแวดวงของบุคคลที่สนใจการเมือง ทั้งบิดาและสามีของเธอมีผลงานมากมายเกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสังคมและการเมือง แมรี เซลลีย์ต้องการเห็นสังคม

¹⁰ Maurice Hindle, editor, *Frankenstein; or, the Modern Prometheus* (London : Penquin Books, 1992), p. xxxviii.

และวิถีชีวิตของมนุษย์พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นเช่นกัน แต่เธอเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงควรทำแบบค่อยเป็นค่อยไปและมีการประนีประนอม ไม่ใช่ปฏิวัติโดยใช้ความรุนแรงเพราะไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ก็มักเกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินตามมา แนวคิดเรื่องการประนีประนอมที่กล่าวมานี้ยืนยันได้จากข้อความซึ่งตัดตอนมาจากบันทึกของแมรี เซลลีย์เอง เธอเล่าว่าทั้งบิดามารดาและสามีของเธอมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงโลกนี้ให้ดีขึ้นและตัวเธอเองก็ต้องการให้คนรุ่นหลังมีความเป็นอยู่ รวมทั้งสถานภาพดีขึ้นเช่นกัน แต่เธอไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรงแบบที่นักปฏิวัติส่วนใหญ่เชื่อว่าเป็นวิธีแก้ไขปัญหา แมรี เซลลีย์บันทึกไว้ดังนี้

...Some have a passion for reforming the world; others do not cling to particular opinions. That my parents and Shelley were of the former class, makes me respect it... I earnestly desire the good and enlightenment of my fellow creatures... but I am not for violent extremes, which duly bring on an injurious reaction ...¹¹

อิทธิพลที่เหตุการณ์จลาจลหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสมีต่อวรรณกรรมเรื่อง *Prometheus Unbound* และ *Frankenstein; or, the Modern Prometheus* เป็นตัวอย่างของการรับอิทธิพลจากบริบททางประวัติศาสตร์อีกรูปแบบหนึ่ง นั่นคือผู้แต่งวรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิวัติฝรั่งเศสโดยตรง เพียงแต่ติดตามความเคลื่อนไหวในฐานะบุคคลที่ 3 แล้วแสดงทัศนคติที่มีต่อเหตุการณ์นั้นผ่านวรรณกรรมของตนดังที่แมรี เซลลีย์ไม่เห็นด้วยกับการปฏิวัติโดยใช้ความรุนแรง เธอจึงสร้างตัวละครปิศาจเพื่อเป็นตัวแทนผลร้ายที่อาจเกิดตามมาภายหลังการปฏิวัติ และผู้แต่งเรื่อง *Prometheus Unbound* คือ เซลลีย์ก็ติดตามความเคลื่อนไหวในประเทศฝรั่งเศสแล้วนำมาตั้งข้อสันนิษฐานว่าการปฏิวัติ

¹¹Brian Easlea, *Fathering the unthinkable : Masculinity, scientists and the nuclear arms race* (London : Pluto Press, 1983), pp. 28, 35.

ครั้งนี้ไม่ประสบความสำเร็จเพราะประชาชนมีแต่ความเกลียดชังอยู่ในใจ จากนั้นเชลลีย์จึงเสนอแนะผ่านแก่นเรื่องในวรรณกรรมว่าความรักและการให้อภัยต่างหากที่จะช่วยให้ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ลักษณะเช่นนี้แตกต่างจากการต่อต้านอำนาจเผด็จการในข้อแรกเพราะเอสคิลุสและเชลลีย์ถ่ายทอดความขัดแย้งระหว่างประชาชนและผู้ปกครองแบบทรราชมาจากประสบการณ์จริงในชีวิตของตน แต่ไม่ว่าผู้แต่งจะรับอิทธิพลจากบริบททางประวัติศาสตร์มาในลักษณะใด เหตุการณ์สำคัญในยุคสมัยต่างๆก็ยังคงเป็นแรงบันดาลใจให้นักประพันธ์คิดสร้างงานวรรณกรรมอยู่นั่นเอง

4.3. สังคมสมัยโรแมนติก

การปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 18 ส่งผลให้สังคมเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ผู้คนพากันละทิ้งถิ่นกำเนิดเพื่อเข้าไปขายแรงงานในเมืองหลวงทำให้เกิดปัญหาตามมามากมายเช่นการใช้แรงงานเด็กและความเป็นอยู่แบบแออัดในชุมชนเมือง มนุษย์ให้ความสำคัญกับวัตถุและห้างไกลธรรมชาติมากขึ้นทุกที ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความเคลื่อนไหวของนักเขียนในขบวนการโรแมนติกซึ่งพยายามกระตุ้นให้คนในสังคมหันกลับไปใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ รวมทั้งตระหนักว่าธรรมชาติเป็นบ่อเกิดของชีวิตมนุษย์ แนวคิดนี้ได้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม ธรรมชาติกลับมามีบทบาทสำคัญทั้งต่อแนวความคิดและวิถีชีวิตของมนุษย์ สังคมสมัยโรแมนติกจึงสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ รวมทั้งความเชื่อว่าธรรมชาติคือที่สถิตของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ

นอกจากนั้นสังคมสมัยโรแมนติกยังเป็นผลสืบเนื่องจากการปฏิวัติทางการเมืองด้วย เนื่องจากการปฏิวัติทั้งในประเทศฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาไม่ใช่เพียงการต่อต้านอำนาจเผด็จการของชนชั้นสูง แต่เป็นการเรียกร้องสิทธิและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ด้วยดังที่นักเขียนและนักปรัชญาชาวฝรั่งเศสเช่นรุสโซกล่าวว่ามีธรรมชาติที่ติดอยู่ในตัว แต่ปัจจัยที่นำมนุษย์ไปในทางชั่วคือสถาบันและกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆในสังคม นักเขียนแนวโรแมนติกก็มีความเชื่อเช่นนี้ ดังนั้นวรรณกรรมส่วนใหญ่จึงแสดงถึงการต่อต้านกฎเกณฑ์ที่สังคมเป็นผู้กำหนดและสะท้อนความเชื่อในธรรมชาติที่ดีโดยกำเนิดของมนุษย์ ในบทนี้ผู้วิจัยศึกษาถึงอิทธิพลของแนวคิดแบบโรแมนติกจากวรรณกรรม 2 เรื่องซึ่งแต่งในช่วงที่แนวคิดแบบโรแมนติกกำลังเฟื่องฟูได้แก่เรื่อง *Prometheus Unbound* และ *Frankenstein; or, the Modern Prometheus*

อิทธิพลจากสังคมสมัยโรแมนติกที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องนั้นสามารถวิเคราะห์เป็นประเด็นย่อยได้ 4 ประเด็นคือความเชื่อว่ามีธรรมชาติที่ดีโดยกำเนิด ความศรัทธาในธรรมชาติ การให้ความสำคัญกับแสงสว่างและแนวคิดเกี่ยวกับความตาย สำหรับประเด็นแรกคือความเชื่อว่ามีมนุษย์เกิดมาโดยมีพื้นฐานจิตใจที่ดีนั้นปรากฏชัดเจนในบทละครเรื่อง *Prometheus Unbound* เซลลีย์สะท้อนแนวความคิดนี้ตั้งแต่องก์ที่ 1 ของบทละคร เมื่อเหล่าทนต์เทวีมาเล่าให้โพรมีเทอุสฟังถึงสภาพที่เลวร้ายของสังคมมนุษย์ แต่เอิร์ท (Earth) ปลอบโยนโพรมีเทอุสว่าสภาพเช่นนี้จะดีขึ้นได้ในอนาคตเนื่องจากทุกคนมีจิตใจดีงามและละเอียดอ่อนมาโดยกำเนิด แต่เมื่อเติบโตขึ้นกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคมทำให้มนุษย์ลืมนึกถึงความดีงามที่มีอยู่ในตัว เซลลีย์แสดงความเชื่อในพื้นฐานที่ดีของมนุษย์ผ่านคำพูดของเอิร์ท ดังนี้

The Earth : ...I bid ascend those subtle and fair spirits

Whose homes are the dim caves of human thought,...

(*Prometheus Unbound*, p. 235)

คำพูดนี้แสดงให้เห็นว่าเอิร์ทยังคงเชื่อมั่นในจิตวิญญาณที่ดีของมนุษย์ เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ระลึกถึงความดีงามนี้ก็จะช่วยกันปรับปรุงแก้ไขให้สังคมพัฒนาขึ้นได้ ผู้แต่งยืนยันแนวคิดนี้จนถึงตอนจบของเรื่องซึ่งเขาบรรยายลักษณะอุปนิสัยของมนุษย์ในโลกใหม่ว่ามีแต่ความรักให้กันทุกคนเป็นอิสระและมีความสามัคคีเป็นพี่เป็นน้องกัน ไม่มีการทำสงครามแย่งชิงอำนาจ ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกและเลียดถูกเหยียดหยามผู้อื่น เซลลีย์ต้องการบอกกับผู้อ่านว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้ไม่ใช่ของใหม่ เป็นคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวมนุษย์อยู่แล้ว แต่สาเหตุที่เรามองไม่เห็นก่อนหน้านี้เป็นเพราะมนุษย์ใส่หน้ากากเข้าหากัน รวมทั้งพยายามปรับตัวไปตามข้อกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคมจนลืมนึกถึงตัวตนที่แท้จริง เมื่อความเลวร้ายทั้งหลายสูญสิ้นไปพร้อมกับอำนาจของซุส หน้ากากที่มนุษย์สวมอยู่ก็หลุดออกด้วย ดังนั้นคุณลักษณะอันดีงามซึ่งซ่อนอยู่ในตัวมนุษย์มาแต่กำเนิดจึงเปิดเผยออกมา ในองก์ที่ 4 เซลลีย์เสนอแนะว่าความเลวร้ายและความเกลียดชังเป็นเพียงหน้ากากที่บดบังพื้นฐานจิตใจอันดีงามของมนุษย์อยู่ ถ้าเราถอดหน้ากากนี้ออกได้มนุษย์ทุกคนก็เท่าเทียมกัน ไม่มีใครเหนือกว่าใครเพราะทุกคนมีความดีในตัวมาแต่กำเนิดเหมือนกัน ผู้แต่งเน้นย้ำแนวคิดนี้โดยกล่าวในลักษณะเดียวกันถึง 4 แห่งว่ามนุษย์ในโลกใหม่มีแต่ความรักและคุณสมบัติที่ดีงามเพราะหน้ากากที่เคยสวมอยู่ได้หลุดออกไปหมดแล้วดังนี้

...And, veil by veil, evil and error fail ... (p. 263)

...Or other such foul masks, with which ill thoughts

Hide that fair being whom we spirits call man; ...(p. 267)

...All things had put their evil nature off : ... (p. 268)

...The loathsome mask has fallen, ... (p. 271)

แนวคิดแบบโรแมนติกซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีธรรมชาติที่ดีโดยกำเนิด แต่สังคมและสภาพแวดล้อมมีส่วนทำให้คุณลักษณะอันดีงามของมนุษย์ถูกสืบล้มเลิกไปและปล่อยให้ความเลวร้ายเข้ามาแทนที่นั้นปรากฏอยู่ในเรื่อง *Frankenstein ; or , the Modern Prometheus* เช่นกัน แมรี เซลลีย์เสนอประเด็นนี้ผ่านตัวละครปิศาจ ไม่มีผู้อ่านคนใดปฏิเสธว่าสิ่งประดิษฐ์ของวิกเตอร์ แฟรงเกนสไตน์เป็นปิศาจที่โหดร้าย น่าสะพรึงกลัวและไร้ความเมตตาเพราะเขาฆ่าคนมากมาย ไม่เว้นแม้แต่เด็กตัวเล็กๆอย่างวิลเลียมเพื่อใช้เป็นเครื่องมือแก้แค้นวิกเตอร์ แต่เหตุที่ผู้วิจัยกล่าวว่าแมรี เซลลีย์เสนอแนวคิดเรื่องความเชื่อในธรรมชาติที่ดีโดยกำเนิดของมนุษย์ผ่านตัวละครปิศาจเป็นเพราะโครงเรื่องส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นว่าปิศาจตนนี้ไม่ได้เลวร้ายมาแต่แรก หลังจากที่วิกเตอร์สร้างเขาขึ้นมาแล้วทอดทิ้งไป ปิศาจก็มีสภาพคล้ายเด็กแรกเกิดเพราะเขาไม่รู้อะไรเลยและแยกแยะไม่ได้แม้แต่กลางวันกลางคืน ต้องฝึกเปล่งเสียงพูดและแสวงหาวิธีการดำเนินชีวิตด้วยตนเอง รวมทั้งเรียนรู้ที่จะรักและช่วยเหลือผู้อื่น เขามีความหวังว่าจะสามารถอาศัยอยู่กับครอบครัวเดอ ลาศีย์ (De Lacey) โดยทำให้ทุกคนรักและยอมรับในความคิดของเขาจนมองข้ามร่างกายซึ่งน่าเกลียดน่ากลัวไปได้ ปิศาจเล่าถึงความรู้สึกขณะตัดสินใจจะปรากฏตัวในตอนกลางวันดังนี้

I formed in my imagination a thousand pictures of presenting myself to them, and their reception of me.

I imagined that they would be disgusted, until by my gentle demeanour and conciliating words. I should first win their favour and afterwards their love.

(*Frankenstein ; or , the Modern Prometheus* , p. 380)

ปีศาจพยายามช่วยเหลือครอบครัวนี้โดยหาอาหารและพินมมาวางไว้ให้หน้ากระท่อมทุกเช้า แต่แล้วเมื่อเขาปรากฏตัวทุกคนต่างรังเกียจและขับไล่เขา เหตุการณ์นี้ทำให้ปีศาจตระหนักว่าไม่มีใครยอมรับเขาเลย สภาพร่างกายซึ่งประกอบขึ้นจากซากศพและขนาดที่ใหญ่โตกว่ามนุษย์ทั่วไปทำให้ทุกคนหวาดกลัวและมองเขาว่าเป็นปีศาจหรือสัตว์ประหลาด การถูกปฏิเสธส่งผลให้เขาเปลี่ยนความคิดที่จะทำดีกับมนุษย์ไปเป็นความโกรธแค้นชิงชังและประกาศตัวเป็นศัตรูกับมนุษย์นับแต่นั้นเป็นต้นมา ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดแบบโรแมนติกที่เชื่อว่าสังคมมีส่วนกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ นอกจากนั้นแมรี เชลลีย์ยังเปิดโอกาสให้ปีศาจเล่าถึงความรู้สึกโดดเดี่ยวและเหตุผลที่เขาตามล่าวิเคเตอร์เพราะต้องการให้ผู้อ่านเห็นว่าวิเคเตอร์เองก็มีส่วนผิดที่สร้างปีศาจตนนี้ขึ้นมาแล้วไม่รับผิดชอบ เขาคิดแต่จะเอาชนะความตายโดยไม่นึกว่าสิ่งประดิษฐ์ของเขาจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้หรือไม่ อย่างไรก็ตามการที่ปีศาจโกรธแค้นวิเคเตอร์แต่กลับไปทำร้ายคนบริสุทธิ์อย่างวิลเลียม จัสติน เซอร์วัลและมาร์กาเรตทำให้เขาเป็นผู้ร้ายที่ไม่น่าเห็นใจ ปีศาจจึงยังคงเป็นตัวแทนของอันตรายที่เกิดจากการคิดค้นทางวิทยาศาสตร์และเป็นอุทาหรณ์ไม่ให้มนุษย์คิดทำอะไรยิ่งใหญ่จนเกินความสามารถที่ตนจะควบคุมได้ มิฉะนั้นอาจกลายเป็นทาสของสิ่งที่ตัวเองสร้างขึ้นและต้องทนทุกข์ทรมานอย่างวิเคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์

ประเด็นต่อมาคือเรื่องความศรัทธาในธรรมชาติ เชลลีย์ให้ความสำคัญกับธรรมชาติอย่างมาก บทกวีของเขามักได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นก้อนเมฆ สายลม ภูเขา แม่น้ำ ทะเลหรือน้ำตก เขาศรัทธาในธรรมชาติเพราะเป็นสิ่งที่มั่นคงถาวร เกิดขึ้นมาพร้อมกับโลกแล้วก็คงอยู่ตลอดกาล แต่ในขณะเดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างไปเรื่อยๆ เป็นวัฏจักร เช่นวัฏจักรของสายน้ำที่กลั่นตัวกลายเป็นไอน้ำ ไอน้ำรวมตัวกันเป็นก้อนเมฆ แล้วเมฆจึงตกลงมาเป็นฝนและน้ำค้างก่อนที่กลั่นตัวเป็นไอน้ำอีกครั้ง นอกจากนั้นเชลลีย์และนักเขียนแนวโรแมนติกยังรู้ซึ่งถึงคุณค่าของธรรมชาติว่าเป็นที่มาของทุกสรรพสิ่ง ทุกชีวิตเกิดจากธรรมชาติ ฟังพาอาศัยธรรมชาติและสุดท้ายก็ต้องกลับคืนสู่ธรรมชาติ ในเรื่อง *Prometheus Unbound* เชลลีย์ให้ความสำคัญกับธรรมชาติมาก ประเด็นที่เห็นชัดเจนที่สุดคือการกล่าวถึงพื้นดินว่าเป็นมารดาของทุกชีวิตดังปรากฏในคำพูดของเอิร์ท

The Earth : ...Henceforth the many children fair
 Folded in my sustaining arms; all plants,
 And creeping forms, and insects rainbow-winged,

And birds, and beasts, and fish, and human shapes,...

(*Prometheus Unbound*, p. 264)

นอกจากนั้นผู้แต่งยังแสดงให้เห็นความเป็นหนึ่งเดียวของธรรมชาติโดยบรรยายถึงองค์ประกอบหลายอย่างพร้อมๆกัน รวมทั้งสร้างภาพให้ผู้อ่านรู้สึกได้ด้วยประสาทสัมผัสส่วนต่างๆ ทั้งแสง สี กลิ่นและเสียงซึ่งสนับสนุนให้ฉากธรรมชาติในเรื่อง *Prometheus Unbound* สวยงามมีชีวิตชีวาเช่นตอนที่เชลลีย์บรรยายถึงกลิ่นหอมของดอกไม้ป่า เสียงดนตรีที่เกิดจากต้นหญ้าเสียดสีกับอากาศและสีเขียวมรกตของใบไม้ องค์ประกอบเหล่านี้สอดคล้องกันเป็นหนึ่งเดียวและกระตุ้นให้เกิดจินตนาการได้มากมาย กวีโรแมนติคยกย่องว่าธรรมชาติสามารถปลอบประโลมใจและช่วยยกระดับจิตใจให้มนุษย์ได้ ดังนั้นพวกเขาจึงต้องการให้มนุษย์หันกลับไปมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติและระลึกว่าธรรมชาติเป็นจุดกำเนิดของทุกชีวิต เชลลีย์รับอิทธิพลจากแนวความคิดนี้และบรรยายภาพความสวยงามเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของธรรมชาติไว้ดังนี้

Panthea: ...And the wild odour of the forest flowers,
The music of the living grass and air,
The emerald light of leaf-entangled beams
Round its intense yet self-conflicting speed,
Seem kneaded into one aëreal mass ...

(*Prometheus Unbound*, pp. 279-280)

อิทธิพลอีกประการหนึ่งซึ่งวรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องได้รับจากสังคัมสมัยโรแมนติคคือการให้ความสำคัญกับแสงสว่าง ในเรื่อง *Prometheus Unbound* แสงสว่างคือตัวแทนของความสุข ความเบิกบานใจ เมื่อใดที่เชลลีย์ต้องการบรรยายถึงความสนุกสนานเบิกบานและบรรยากาศการเฉลิมฉลอง เขาก็จะนำภาพลักษณ์ของไฟและแสงสว่างเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ รวมทั้งเปรียบเทียบตัวละครสำคัญเช่นเอเซียเป็นที่มาของแสงสว่างดังที่เชลลีย์เรียกเธอว่า “Child of light” (p. 256) หรือ ‘Light of life’ (p. 262) นอกจากนั้นสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ผู้แต่งก็เปรียบเป็นแสงสว่างด้วยเช่นเรียกความรักว่า ‘Lamp of Earth’ (p. 257) เรียกดวงอาทิตย์ว่า ‘Lamp of Heaven’ (p. 285) และกล่าวถึงโลกใหม่ในองก์ที่ 4 ว่าเป็น ‘world of perfect

light' (p. 277) ในบทละครเรื่องนี้เชลลีย์ไม่เพียงใช้แสงสว่างเป็นสัญลักษณ์แทนความสุขและความดีงาม แต่เขาสื่อถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวขององค์ประกอบในธรรมชาติผ่านภาพลักษณ์ของแสงสว่างด้วย ยกตัวอย่างเช่นความสัมพันธ์ระหว่างดวงอาทิตย์กับดวงจันทร์ เชลลีย์กล่าวถึงแสงสว่างของดวงจันทร์ว่าแม้ในเวลากลางวันแสงสว่างนี้ก็ไม่เคยจางหายไป เพียงแต่มีแสงของดวงอาทิตย์ซึ่งสว่างไสวกว่าเคลื่อนเข้ามาบดบังไว้เท่านั้น รัศมีของดวงจันทร์ยังคงส่องสว่างอยู่ภายใต้แสงอาทิตย์

The Moon : Thou art folded, thou art lying
 In the light which is undying
 of thine own joy, and heaven's smile divine;
 ...thou pourest thine
 On mine, on mine!

(*Prometheus Unbound*, p. 285)

แนวคิดเกี่ยวกับแสงสว่างของกวีโรแมนติกไม่เพียงมีอิทธิพลต่อบทละครร้อยกรองเรื่อง *Prometheus Unbound* เท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญต่อนวนิยายเรื่อง *Frankenstein ; or , the Modern Prometheus* ด้วย แมรี เชลลีย์ได้รับแรงบันดาลใจจากกวีและจิตรกรแนวโรแมนติกชื่อฮัมฟรีย์ เดวีส์ (Humphry Davy) ซึ่งกล่าวไว้ดังนี้

light within and without us is the source of
 perception, thought and happiness.¹²

ตัวละครหลายตัวในนวนิยายเรื่องนี้จึงมีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับแสงสว่าง เริ่มต้นจากผู้เล่าเหตุการณ์ทั้งหมดในนวนิยายคือกัปตันโรเบิร์ต วัลตันซึ่งยอมละทิ้งครอบครัวเพื่อออกเดินทางไปสำรวจขั้วโลกเหนือ เขาต้องการเห็นดินแดนที่มีแสงสว่างตลอดกาลเพราะดวงอาทิตย์

¹² Maurice Hindle , editor , *Frankenstein ; or , the Modern Prometheus* , p. xxxii.

ไม่เคยหลับจากขอบฟ้า ส่วนตัวละครเอกในเรื่องคือวิคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์ก็เกิดความคิดที่จะเอาชนะความตายโดยหาวิธีชุบชีวิตใหม่ให้มนุษย์มาจากการเห็นฟ้าผ่าต้นไม้ และตัวละครที่ได้รับอิทธิพลจากแสงสว่างมากที่สุดคือปีศาจที่แฟรงเกนสไตน์เป็นผู้สร้าง ปีศาจตนนี้มีชีวิตขึ้นมาจากการกระตุ้นด้วยกระแสไฟฟ้าและอาศัยแสงสว่างเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของมนุษย์ ในบทที่ 11 ของนวนิยายซึ่งเป็นเรื่องราวจากคำบอกเล่าของปีศาจ ผู้อ่านจะพบคำว่า ‘light’ สอดแทรกอยู่เป็นระยะๆ นอกจากนั้นแสงสว่างจากดวงจันทร์ยังเป็นสิ่งแรกที่ปีศาจเรียนรู้และทำให้เขามีความสุข ดังปรากฏชัดเจนในคำบอกเล่าของปีศาจ

Soon a gentle light stole over the heavens
and gave me a sensation of pleasure ... the only object
that I could distinguish was the bright moon, and I
fixed my eyes on that with pleasure.

(*Frankenstein ; or , the Modern Prometheus*, p. 368)

ต่อมาเขาจึงเริ่มคุ้นเคยกับแสงสว่างของดวงอาทิตย์และตัดสินใจเข้าไปพบกับชายชราตอนกลางวัน แต่เมื่อคนอื่นๆ กลับมาเห็นก็พากันหวาดกลัวและขับไล่เขา อาจกล่าวได้ว่าแสงสว่างในตอนกลางวันทำให้เขาตระหนักว่าตนเป็นปีศาจที่ไม่มีใครยอมรับ เขาจึงโกรธแค้นและเริ่มตามล่าวิคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์ จนกระทั่งถึงตอนจบของเรื่อง ชีวิตของปีศาจตนนี้ก็ยังคงเกี่ยวข้องกับแสงสว่าง หลังจากที่มาแฟรงเกนสไตน์แล้วปีศาจบอกกับวัลตันว่าเขาจะไม่มีชีวิตอยู่เพื่อรับรู้แสงสว่างใดๆ อีกต่อไปพร้อมกับเดินหายไปในความมืด

I shall no longer see the sun or stars
or feel the winds play on my cheeks. Light, feeling
and sense will pass away ...

(*Frankenstein ; or , the Modern Prometheus*, p. 496)

ประเด็นสุดท้ายคือแนวคิดเกี่ยวกับความตาย ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 ว่าบทละครเรื่อง *Prometheus Unbound* ของเชลลีย์ไม่ได้สนับสนุนให้ผู้อ่านคิดถึงความตายในฐานะที่เป็นหนทางซึ่งจะนำมนุษย์ไปสู่อาณาจักรของพระเจ้าในสรวงสวรรค์ แต่ต้องการให้โลก

มนุษย์เป็นเหมือนสวรรค์บนดินซึ่งทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เซลลีย์มีความคิดเช่นนี้ เพราะเขาได้รับอิทธิพลจากขบวนการโรแมนติกซึ่งเชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้าสถิตอยู่ในธรรมชาติ พระผู้เป็นเจ้ากับธรรมชาติคือสิ่งเดียวกันเพราะธรรมชาติเป็นทั้งผู้สร้างและผู้ทำลาย นั่นคือ ธรรมชาติให้กำเนิดสิ่งมีชีวิตแต่ในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ทำลายด้วยดังจะเห็นจากภัยธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นเมื่อใดก็คร่าชีวิตมนุษย์และสรรพสัตว์ได้เมื่อนั้น เซลลีย์ยอมรับว่าพระผู้เป็นเจ้ากับ ธรรมชาติคือสิ่งเดียวกัน ดังนั้นเขาจึงเสนอแนะว่าการหันกลับไปหาธรรมชาติทำให้มนุษย์เข้าถึงพระผู้เป็นเจ้าได้ทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ ส่วนความตายก็ไม่ใช่สิ่งน่าหวาดกลัวสำหรับนักเขียนแนว โรแมนติกซึ่งเชื่อว่ามนุษย์มีจิตวิญญาณที่เป็นอมตะ ความตายเป็นเพียงการเปลี่ยนรูปจาก สถานะที่มีตัวตนจับต้องได้ไปสู่อีกสถานะหนึ่งเท่านั้นดังที่เซลลีย์กล่าวถึงความตายไว้ในเรื่อง *Prometheus Unbound* ว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องประสบ ไม่ว่าเราจะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข มากเพียงใดในที่สุดมนุษย์ก็ต้องตาย ความตายคือการกลับคืนสู่ธรรมชาติอันเป็นเหมือน มารดาที่แท้จริงของเรา เซลลีย์บรรยายไว้ดังนี้

The Earth: ...And men and beasts in happy dreams shall gather
Strength for the coming day, and all its joy:
And death shall be the last embrace of her
Who takes the life she gave, even as a mother
Folding her child, says, 'Leave me not again.'

(*Prometheus Unbound*, p. 264)

ในขณะที่เซลลีย์เชื่อว่าความตายคือการกลับคืนสู่ธรรมชาติและไม่ใช่สิ่งน่าหวาดกลัว แมรี เซลลีย์กลับไม่ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อนี้ สืบเนื่องจากที่เธอมีเจตนาจะแต่งงานนิยาย แนวสยของขวัญ ความตายของตัวละครในเรื่องจึงดูน่าหวาดกลัว ผู้แต่งไม่ได้บอกว่าหลังจาก เสียชีวิตแล้วตัวละครเหล่านี้จะกลับไปเป็นองค์ประกอบหนึ่งในธรรมชาติตามแนวคิดแบบ โรแมนติกหรือไม่ แต่แมรี เซลลีย์มุ่งแสดงความรู้สึกทุกข์ทรมานของวิกเตอร์ แฟรงเกนสไตน์ที่ ต้องสูญเสียบุคคลผู้เป็นที่รักไปคนแล้วคนเล่า ความรู้สึกเช่นนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าน่าจะมาจาก ภูมิหลังของผู้แต่งซึ่งสูญเสียบุคคลในครอบครัวไปหลายคนเช่นกัน เริ่มตั้งแต่แม่ของเธอคือ แมรี วอลสโตนคราฟท์ (Mary Wollstonecraft) เสียชีวิตหลังจากแมรี เซลลีย์เกิดได้เพียง 10 วันและหลังจากแต่งงานกับเซลลีย์และให้กำเนิดบุตรธิดารวมทั้งสิ้น 4 คน ลูกๆก็มีอันต้องเสีย ชีวิตจากเธอไปก่อนวัยอันสมควรถึง 3 คน คงเหลือเพียงลูกชายคนเดียวคือเพอร์ซี ฟลอเรนซ์

(Percy Florence) และสุดท้ายสามีของเธอคือเพอร์ซี บิชชี เซลลีย์ก็จมน้ำเสียชีวิตไปอีก¹³ ด้วยเหตุนี้ประเด็นเกี่ยวกับความตายและการสูญเสียจึงปรากฏอยู่ในนวนิยายเกือบทุกเรื่องของแมรี เซลลีย์และทำให้เธอมีทัศนคติเกี่ยวกับความตายแตกต่างไปจากนักเขียนแนวโรแมนติกคนอื่นๆ

แนวคิดแบบโรแมนติกที่ปรากฏในวรรณกรรมของเซลลีย์และแมรี เซลลีย์แสดงให้เห็นว่าการรับอิทธิพลจากบริบททางประวัติศาสตร์นั้น นอกจากจะสะท้อนความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมแล้ว ยังแสดงให้เห็นแนวคิดที่กำลังเฟื่องฟูในยุคสมัยนั้นๆอีกด้วย อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าเซลลีย์และแมรี เซลลีย์จะรับอิทธิพลจากสังคมสมัยโรแมนติกเหมือนกัน แต่เรื่อง *Prometheus Unbound* ของเซลลีย์จะถ่ายทอดมาครบถ้วนกว่า ทั้งนี้เพราะเซลลีย์เป็นผู้นำคนหนึ่งในขบวนการโรแมนติก เขาให้ความสำคัญกับเรื่องของจิตใจ ธรรมชาติและการพัฒนาโลกมนุษย์ให้เป็นโลกในอุดมคติ เรื่อง *Prometheus Unbound* จึงมุ่งแสดงให้เห็นว่าจิตใจที่ดีโดยกำเนิดของมนุษย์และความรักระหว่างมวลมนุษยชาติจะช่วยแก้ไขให้โลกนี้เป็นเหมือนสวรรค์บนดินได้ นอกจากนั้นบรรยากาศการเฉลิมฉลองโลกใหม่ในอุดมคติยังเชื้อเชิญผู้แต่งบรรยายภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขององค์ประกอบในธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน รวมทั้งเสนอแนะว่าความตายคือการกลับคืนสู่ธรรมชาติดังนั้นจึงไม่ใช่สิ่งที่น่าหวาดกลัว ส่วนแมรี เซลลีย์รับอิทธิพลมาเฉพาะบางประเด็น ได้แก่ความเชื่อที่แสงสว่างเป็นที่มาของการรับรู้ ความคิดและความสุข รวมทั้งแนวคิดเรื่องธรรมชาติที่ดีโดยกำเนิดของมนุษย์ ส่วนประเด็นเกี่ยวกับธรรมชาตินั้น ผู้แต่งไม่ได้กล่าวถึงมากนักเนื่องจากเธอสนใจด้านความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และมีจุดประสงค์จะเตือนให้นักวิทยาศาสตร์ผู้มีความทะเยอทะยานทั้งหลายตระหนักถึงผลร้ายที่อาจเกิดขึ้นจากการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆโดยไม่หาวิธีควบคุมป้องกันไว้ล่วงหน้า แมรี เซลลีย์จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับการบรรยายฉากธรรมชาติเหมือนในเรื่อง *Prometheus Unbound* ของเซลลีย์

4.4. ความตกต่ำด้านสถานภาพของมนุษย์

ความตกต่ำด้านสถานภาพของมนุษย์และการที่มนุษย์ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมจน

¹³ Ibid. , p. x.

กระทั่งความเป็นปัจเจกบุคคลสูญหายไปนั้นเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 เรื่อยมาจนถึงศตวรรษที่ 20 วรรณกรรมที่แต่งขึ้นในช่วงนี้และสะท้อนให้เห็นปัญหาด้านสถานะภาพของมนุษย์คือเรื่อง *Le Prométhée Mal Enchaîné* ขององเดร ซีด ซีดเป็นนักเขียนที่ไม่ได้รับอิทธิพลจากความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและปรัชญาความคิดต่างๆมากนัก สิ่งที่เขาให้ความสนใจคือมนุษย์และสังคม วรรณกรรมหลายเรื่องของซีดจึงเกี่ยวข้องกับการค้นหาจิตวิญญาณที่แท้จริงของมนุษย์และแสดงให้เห็นความยากลำบากในการดำเนินชีวิตภายใต้ข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆของสังคม ดังที่มีการอ้างถึงไว้ในหนังสือรวบรวมผลงานของซีดว่าเขาเป็นผู้ริเริ่มค้นหาความต้องการร่วมกันของมนุษย์โดยเริ่มจากการศึกษาตัวตนของเขาเองก่อน นอกจากนั้นซีดยังมองเห็นถึงความสับสนวุ่นวายในชีวิตมนุษย์ เขาจึงพยายามค้นหาสาเหตุและหนทางแก้ไขความสับสนวุ่นวายนั้นดังนี้

...Il est le subtil et scrupuleux découvreur de lui-même et de l'âme humaine. Apôtre de la sincérité totale, il témoigne de la complexité de l'homme et d'une ardeur permanente à sa connaissance...¹⁴

ความสนใจด้านมนุษย์และสังคมส่งผลให้ซีดตระหนักถึงปัญหาซึ่งเริ่มรุนแรงขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ได้แก่การที่มนุษย์ให้ความสำคัญกับวัตถุและเงินตราจนกระทั่งสถานะภาพของมนุษย์ตกต่ำลง นอกจากนั้นมนุษย์ยังดำเนินชีวิตไปตามที่สังคมกำหนดโดยไม่คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของตน ซีดนำทั้งสองประเด็นนี้มาเสนอเป็นแก่นเรื่องในเรื่อง *Le Prométhée Mal Enchaîné* เขาสร้างตัวละคร 2 ตัวคือดาโมเกลสและโกเกลสเพื่อให้เป็นตัวแทนของคนในสังคมซึ่งตกอยู่ภายใต้การควบคุมของอำนาจฝ่ายโปรมเตทีคอยผลักดันให้มนุษย์ยึดติดอยู่กับแนวคิดเพียงแนวเดียวโดยไม่ยอมปรับตัวหรือลดอุดมคติลงเลย และอำนาจฝ่ายซุสซึ่งคอยหาทางบงการชีวิตมนุษย์ให้พบกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก ผู้แต่งเสนอแนะว่าสถานะภาพของมนุษย์ตกต่ำลงเพราะไม่มีโอกาสแสดงความเป็นตัวของตัวเอง วิธีชีวิต

¹⁴ Jean-Jacques Thierry, *André Gide : Pages choisies* (Paris : Hachette, 1986), p. 8.

ของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่มักถูกกำหนดโดยกฎเกณฑ์ซึ่งคนส่วนใหญ่เป็นผู้สร้างขึ้น หรือไม่ก็อำนาจที่เรามองไม่เห็นแต่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ได้แก่อำนาจฝ่ายซุสและโปรมเต นอกจากนั้นซิดยังเสียดสีสังคมในกรุงปารีสโดยตรงว่าเป็นสังคมที่ผู้คนไม่อาจแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมาได้ ทุกคนทำอะไรเหมือนกันและใช้ชีวิตไปวันๆอยู่ตามร้านกาแฟ เห็นได้จากตอนเปิดเรื่องที่โปรมเตถามบริกรชายในคาเฟ่ว่าผู้คนที่เดินไปมาอยู่นั้นกำลังจะไปที่ไหนและบริกรชายตอบว่าถ้าจะถามคำถามเช่นนี้ก็ไม่มีวันจะได้คำตอบแตกต่างไปจากเดิมเพราะเท่าที่เขาเห็นมาผู้คนที่ไปที่เดิมๆทุกวันคือไปอยู่ตามคาเฟ่ นอกจากนั้นบริกรชายยังอธิบายให้โปรมเตฟังว่าเพราะคนเหล่านี้มีวแต่ดำเนินชีวิตซ้ำๆเหมือนกันทุกวันจึงยังไม่พบว่าตนเป็นใครและต้องการอะไรในชีวิตกันแน่ เมื่อใดที่เขาค้นพบก็คงจะทำตัวเหมือนคนอื่นๆ บริกรชายบอกกับโปรมเตดังนี้

Si Monsieur les voyait repasser comme moi tous les jours, dit le garçon, il pourrait tout aussi bien demander d'où ils viennent. Ça doit être tout un puisqu'ils repassent tous les jours. Je me dis : puisqu'ils repassent c'est qu'ils n'ont pas trouvé...

(*Le Prométhée Mal Enchaîné*, p. 14)

นอกจากนั้นในตอนต่อมาเมื่อนกอินทรีบินเข้ามาหาโปรมเตและเขาบอกกับคนในคาเฟ่ว่าทุกคนมีนกอินทรีอยู่ในตัวก็มีผู้แย้งขึ้นมาดังนี้

Mais nous ne le portons pas à Paris... A Paris c'est très mal porté ...

(*Le Prométhée Mal Enchaîné*, p. 42)

ประโยคนี้ถ้าพิจารณาเพียงผิวเผินอาจตีความเพียงว่านกอินทรีเป็นสัตว์ที่มีขนาดใหญ่จึงไม่สมควรนำเข้ามาอยู่ในเมือง แต่เมื่ออ่านจนจบเรื่องและตระหนักว่านกอินทรีเป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้อ่านก็จะเข้าใจว่าซิดต้องการเสียดสีสังคมในกรุงปารีสซึ่งวิถีชีวิตของผู้คนไม่เอื้อต่อการแสดงความเป็นปัจเจกบุคคล เขาจึงบอกว่าเราไม่ควรนำนกอินทรีเข้ามาในเมืองนี้ ผู้แต่งสะท้อนให้เห็นความตกต่ำด้านสถานภาพของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่

ว่าใช้ชีวิตเหมือนเครื่องจักร ไม่รู้ว่าตัวตนที่แท้จริงของตัวเองเป็นอย่างไรและยอมตกอยู่ใต้อำนาจของข้อกำหนดในสังคมโดยไม่จำเป็น

ยิ่งไปกว่านั้นในเรื่อง *Le Prométhée Mal Enchaîné* ชีดยังแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ให้ความสำคัญกับวัตถุและเงินตราจนลืมนคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ผู้แต่งเสนอประเด็นนี้โดยเปลี่ยนแปลงบทบาทของซุสให้แตกต่างไปจากตำนานเดิม อำนาจของซุสในเรื่องเล่านี้ไม่ได้อยู่ที่การบันดาลให้เกิดฟ้าผ่าหรือสิ่งพิ้นธนาการใครเหมือนในตำนาน แต่ซุสมีอำนาจเพราะเขาเป็นมหาเศรษฐี มีเงินมากมาย ซุสเล่นสนุกและบงการชีวิตมนุษย์ด้วยการโปรยเงินให้อย่างไม่เห็นผลเพราะเขารู้ว่าเงินนี้จะทำให้มนุษย์ตกเป็นทาสของเขาโดยไม่รู้ตัว ซุสต้องการให้มนุษย์ที่ได้รับเงินจากเขารู้สึกทุกข์ทรมานเมื่อรู้ว่าเงินนั้นมีที่มาจากความเจ็บปวดของผู้อื่น เห็นได้จากที่ซุสเล่าถึงการเล่นสนุกของเขาโดยไม่แยแสความทุกข์ทรมานของมนุษย์เลยดังนี้

...cherchant le moyen de faire souffrir quelqu'un
du don que j' allais faire à quelque autre ... Une
gifle et un billet de 500 francs me suffisent. A l'un la
gifle, à l'autre le billet. Est-ce clair? ...

(*Le Prométhée Mal Enchaîné*, pp. 85-86)

และความต้องการของซุสก็ประสบผลสำเร็จเพราะผู้ได้รับเงินคือดาโมเกลสทุกข์ทรมานอย่างมาก ดาโมเกลสรู้สึกเป็นหนี้ทั้งต่อเจ้าของเงินและต่อโกเกลส เงิน 500 ฟรังก์ทำให้เขาต้องโดดเดี่ยว หวาดกลัว ไม่กล้าใช้เงินและไม่รู้ว่าเขาเอาเงินไปเก็บไว้ที่ไหน จะไปฝากธนาคารก็กลัวว่าดอกเบี้ยจะทำให้จำนวนเงินเพิ่มมากขึ้นแล้วเขาจะรู้สึกเป็นหนี้มากขึ้นอีก ดาโมเกลสจึงได้แต่ตามหาเจ้าของเงิน ระหว่างนั้นเขาก็ต้องเอาเงินไปแลกเป็นเหรียญ พอวันรุ่งขึ้นก็เอาเหรียญกลับไปแลกเป็นธนบัตรสลบกันอยู่อย่างนั้นทุกวันจนกระทั่งเขาล้มป่วยและเสียชีวิต เรื่องราวของดาโมเกลสสะท้อนภาพมนุษย์ในสังคมช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ว่าวุ่นวายอยู่กับเงินตราและวัตถุมากเกินไป แต่แตกต่างกันที่ดาโมเกลสไม่ต้องการเงินในขณะที่คนในสังคมพยายามสะสมเงินตรา อย่างไรก็ตามการตกเป็นทาสของความเจริญทางวัตถุก็ส่งผลให้สภาพของมนุษย์ตกต่ำลงเช่นกันเพราะมนุษย์วุ่นวายอยู่กับเงินจนไม่ได้คำนึงถึงแก่นแท้และความเป็นปัจเจกชนที่มีอยู่ในตัวเอง

เรื่อง *Le Prométhée Mal Enchaîné* เป็นตัวอย่างของการรับอิทธิพลจากบริบททางสังคม ชีตตระหนักถึงปัญหาว่าสถานภาพของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่ตกต่ำลงทุกที เขาจึงสร้างตัวละครโกแกลสและดาโมแกลสขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของมนุษย์ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงศตวรรษที่ 20 รวมทั้งเลือกตำนานโพรเมทีอุสมาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจ 2 ฝ่ายซึ่งคอยควบคุมความคิดและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ไม่เป็นตัวของตัวเองและบางคนก็มีสถานะเป็นเพียงเครื่องเล่นของพระเจ้าอย่างซุส นอกจากนี้ความเป็นปัจเจกบุคคลยังถูกล้มเลือนไปในสังคมซึ่งให้ความสำคัญกับวัตถุและเงินตรา วรรณกรรมของชีตไม่เพียงสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมแต่เขายังเสนอหนทางแก้ไขได้ด้วย ชีตใช้ชะตากรรมของตัวละครเป็นอุทาหรณ์ให้ผู้อ่านตระหนักว่ามนุษย์ควรเป็นนายของตัวเอง ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของแนวคิดที่เป็นอุดมคติหรือกฎเกณฑ์ในสังคมจนสูญเสียคุณค่าของความเป็นมนุษย์ แต่ควรปรับตัวไปตามสถานการณ์เพื่อให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นในการวิเคราะห์วรรณกรรมขององเดร ชีต ผู้อ่านจึงควรศึกษาบริบททางสังคมและภูมิหลังของผู้แต่งควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจเนื้อหาในเรื่องด้วย

4.5. พัฒนาการด้านความเชื่อในพระเจ้า

วรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องที่นำมาศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่างก็มีที่มาจากเทวดานานและเป็นเรื่องราวของซุสกับโพรเมทีอุสเหมือนกัน แต่ความเชื่อหรือทัศนคติเกี่ยวกับพระเจ้าในวรรณกรรมแต่ละเรื่องกลับแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะเรื่อง *Prometheus Bound* ของเอสคิลุสและเรื่อง *Le Prométhée Mal Enchaîné* ของชีตซึ่งแสดงถึงแนวคิดเกี่ยวกับพระเจ้าอย่างตรงกันข้าม นั่นคือเอสคิลุสเชื่อว่ามนุษย์อยู่ภายใต้อำนาจของพระเจ้าโดยไม่มีทางเลือกเลย ในขณะที่ชีตคิดว่ามนุษย์มีสิทธิ์กำหนดชะตากรรมของตนเอง พระเจ้าไม่มีความหมายอะไรเลยถ้ามนุษย์รู้จักควบคุมตนเอง ปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างเช่นนี้คือการเปลี่ยนแปลงยุคสมัย เมื่อกาลเวลาผ่านไปจากสมัยกรีกโรมันจนถึงศตวรรษที่ 20 มนุษย์มีพัฒนาการและพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระเจ้าจึงลดน้อยลงจนกระทั่งนักปรัชญาบางคนเช่นนิทซ์เช(Nietzsche) ถึงกับกล่าวว่าโลกนี้ไม่มีพระเจ้า วรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องสะท้อนให้เห็นชัดเจนถึงพัฒนาการด้านความเชื่อในพระเจ้าซึ่งลดน้อยลงทุกทีดังที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงต่อไปตามลำดับ

เริ่มจากเรื่อง *Prometheus Bound* ซึ่งแต่งในสมัยกรีก เอสคิลุสมีความเชื่อมั่นในพระเจ้าอย่างเต็มเปี่ยม เขายกย่องเทพเจ้าในเทวดานานเสมอพระผู้เป็นเจ้าของเขาและโพรเมทีอุสคือ

ตัวแทนของเทพเจ้าซึ่งเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือมนุษย์ บทละครของเอสคิลุสสะท้อนความเชื่อ ว่าอารยธรรมและความเจริญของมนุษย์มีที่มาจากเบื้องบน ถ้าปราศจากการขึ้นนำของเทพเจ้า มนุษย์ก็จะยังคงอาศัยอยู่ในถ้ำและดินร่นต่อสู้เพียงเพื่อให้มีชีวิตรอดไปวันๆเท่านั้น ผู้แต่ง บรรยายว่าก่อนหน้าที่ไฟจะมีทีอุสจะนำไฟและความรู้ต่างๆมามอบให้มนุษย์นั้น มนุษย์มีวิถีชีวิตไม่แตกต่างไปจากสัตว์และไม่รู้จักใช้ประโยชน์จากอวัยวะที่พระเจ้าสร้างมาให้ มนุษย์มีดวงตาแต่ไม่รู้จักออกมามองดูสิ่งต่างๆภายนอกถ้ำ มีหูแต่ไม่รับฟังเสียงใดๆและไม่กล้าออกมาใช้ชีวิตในตอนกลางวัน เขาแต่เก็บตัวอยู่ในถ้ำเพราะไม่รู้จักวิธีสร้างบ้านเรือน เอสคิลุส บรรยายภาพมนุษย์ในยุคบรรพกาลไว้ดังนี้

Prometheus : ...It's true, they *did* have eyes, before - but didn't see. And ears - but didn't hear ... They didn't live, for instance, in the sun, in houses made of brick or wood, but dug deep sunless caves into the ground, like ants! ...

(*Prometheus Bound*, p. 80)

ไฟและความรู้ที่ไฟรมีทีอุสนำมาจากสวรรค์ทำให้สถานภาพของมนุษย์ดีขึ้นและมีอารยธรรมมากขึ้น นอกจากจะกล่าวถึงความเจริญของมนุษย์มีที่มาจากเทพเจ้าแล้ว เอสคิลุสยังเสนอความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และเทพเจ้าในลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกัน มนุษย์เป็นเพียง “worthless men” (p. 66,68,74) ในสายตาของเทพเจ้า เป็นองค์ประกอบที่ไม่มีความสำคัญใดๆในจักรวาล ชะตากรรมของมนุษย์จะเป็นเช่นไรก็ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของเหล่าเทพเจ้า ด้วยเหตุนี้คนในสมัยของเอสคิลุสจึงนิยมทำพิธีบวงสรวงบูชาเทพเจ้าเพื่อให้พระองค์พึงพอใจและบันดาลให้สังคมสงบร่มเย็น พิธีพันทูร์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ บทละครในสมัยกรีกโรมันก็แต่งขึ้นเพื่อประกอบการแสดงในพิธีกรรมเหล่านี้ ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นพลังอำนาจของเทพเจ้าและการยอมรับในสถานภาพที่ต่ำต้อยของมนุษย์ นอกจากนี้ตอนจบของเรื่อง *Prometheus Bound* ผู้แต่งก็ยังยืนยันให้เห็นความเชื่อในอำนาจของเทพเจ้า เอสคิลุสสะท้อนความเชื่อนี้ผ่านการที่ไฟรมีทีอุสถูกส่งลงไปอยู่ใต้พื้นโลกซึ่งตีความได้ว่าแม้แต่ไฟรมีทีอุสผู้มีฐานะเป็นเทพเช่นเดียวกันยังต้านทานอำนาจของซุสไม่ได้ แล้วมนุษย์ปุถุชนจะมีอำนาจเหนือเทพเจ้าได้อย่างไร ดังนั้นเทพเจ้าจึงยังคงเป็นที่เคารพบูชาและเชื่อถืออยู่ในสังคมของพวกกรีกโรมัน

ต่อมาในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 มนุษย์มีพัฒนาการจากที่เคยยึดถือเทพเจ้าหลายๆองค์ ในเทวดานานมาเชื่อในพระผู้เป็นเจ้าสูงสุดเพียงพระองค์เดียวตามหลักศาสนาคริสต์ อย่างไรก็ตามเรื่อง *Prometheus Unbound* ก็มีแนวคิดเกี่ยวกับพระเจ้าแตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ ในยุคนั้น คริสต์ศาสนิกชนจะคิดว่าพระผู้เป็นเจ้าสถิตอยู่ในสรวงสวรรค์ มนุษย์ต้องทำความดี เพื่อที่เมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์และพบกับพระองค์ แต่เชลลีย์และนักเขียนแนวโรแมนติกเชื่อว่ามนุษย์พบกับพระผู้เป็นเจ้าได้แม้ในขณะที่มีชีวิตอยู่เพราะพระเจ้ายกย่องธรรมชาติคือหนึ่งเดียวกัน ถ้ามนุษย์ตระหนักถึงความสำคัญ ความยิ่งใหญ่และแรงบันดาลใจที่ได้รับจากธรรมชาติก็แสดงว่าเข้าถึงองค์พระผู้เป็นเจ้าแล้ว แม้เราจะมองไม่เห็นรูปร่างของพระองค์แต่ก็รับรู้ได้ว่าพระเจ้ามีตัวตนอยู่ในธรรมชาติ ในเรื่อง *Prometheus Unbound* บทบาทของซุสไม่มีความสำคัญมากนัก เพียงแต่เป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอำนาจ เชลลีย์กล่าวถึงพระผู้เป็นเจ้าซึ่งเขาเรียกว่า “God” อย่างชัดเจนในตอนที่เขาเขียนและแพนเทียเดินทางไปพบเดโมกอร์กอน เขาเขียนตามเดโมกอร์กอนว่าใครเป็นผู้สร้างโลกและมนุษย์รวมทั้งองค์ประกอบต่างๆเช่นความคิด เหตุผล อารมณ์และจินตนาการ แทนที่เดโมกอร์กอนจะตอบตามที่เรารับรู้กันในเทวดานานว่าซุสเป็นผู้สร้าง เขากลับตอบว่าพระผู้เป็นเจ้าซึ่งแสดงให้เห็นว่าเชลลีย์ได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์ไบเบิลและศรัทธาในองค์พระผู้เป็นเจ้าอย่างมาก เห็นได้จากบทสนทนาต่อไปนี้

Asia: Who made the living world ?
 Demogorgon: God
 Asia: Who made all that it contains ?
 thought, passion, reason, will, imagination ?
 Demogorgon: God : Almighty God.
 Asia: Who made that sense which, ...
 Fills the faint eyes with falling tears ...
 Demogorgon: Merciful God.

(*Prometheus Unbound*, p. 251)

นอกจากจะศรัทธาในองค์พระผู้เป็นเจ้าแล้ว เชลลีย์ยังชื่นชมคำสอนเรื่องความรักและการให้อภัยของพระองค์จนถึงกับนำมาเป็นแก่นเรื่องในบทละคร เขาเสนอแนะว่าความรัก

ระหว่างมวลมนุษยชาติจะช่วยแก้ไขให้ความเลวร้ายต่างๆสูญสิ้นไปได้ นอกจากนั้นผู้แต่งยังเลือกตำนานโพรมีเทอุสมาใช้เพราะโพรมีเทอุสมีลักษณะเหมือนพระเยซูคริสต์ นั่นคือการเสียสละตนเองเพื่อช่วยเหลือมนุษย์แต่กลับได้รับโทษโดยถูกพันธนาการเหมือนกัน บทละครเรื่อง *Prometheus Unbound* ยังคงแสดงถึงความเชื่อและศรัทธาในองค์พระผู้เป็นเจ้า แต่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าไม่ห่างเหินเหมือนในเรื่อง *Prometheus Bound* ทั้งนี้เพราะพระเจ้าตามความคิดของเชลลีย์อยู่ในธรรมชาติและในตัวมนุษย์เองก็มีสิ่งดีงามที่ได้รับมอบจากพระองค์มาแต่กำเนิด มนุษย์จึงสามารถเข้าถึงพระเจ้าได้ตลอดเวลาโดยระลึกถึงความดีงามในตัวเองและหันกลับไปหาธรรมชาติ

แนวความคิดที่ว่ามนุษย์มีความดีโดยกำเนิดและสามารถเข้าถึงพระเจ้าได้ด้วยตนเอง นั้นนับว่าขัดแย้งกับข้อกำหนดของสถาบันศาสนาซึ่งสอนว่ามนุษย์มีบาปกำเนิด (original sin) ดังนั้นเมื่อเกิดมาทุกคนจึงต้องผ่านพิธีรับศีลล้างบาปและเข้าร่วมพิธีกรรมในโบสถ์อย่างสม่ำเสมอเพราะพระหรือนักบวชในศาสนาคริสต์จะเป็นสื่อกลางให้มนุษย์ได้เข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า เชลลีย์และนักเขียนในขบวนการโรแมนติคต่อต้านความเชื่อเช่นนี้ แต่ก็ยังศรัทธาในองค์พระผู้เป็นเจ้า เชลลีย์เห็นด้วยกับการตีความพระคัมภีร์ใหม่ภายหลังการปฏิรูปศาสนาในศตวรรษที่ 16 ซึ่งให้ความหวังว่ามนุษย์สามารถเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้าได้โดยไม่ต้องพึ่งพาบุคคลใดเป็นสื่อกลางในการไถ่บาปเพราะโดยเนื้อแท้แล้วทุกคนเป็นคนดี¹⁵ ความเชื่อเช่นนี้สนับสนุนให้เรื่อง *Prometheus Unbound* มีแก่นเรื่องเกี่ยวข้องกับพระเยซูคริสต์ ทั้งๆที่ผู้แต่งต่อต้านสถาบันศาสนาและพวกนักบวชอย่างมาก เชลลีย์แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องผ่านพิธีกรรมทางศาสนา

ต่อมาคือเรื่อง *Frankenstein ; or , the Modern Prometheus* แต่งในระยะเวลาใกล้เคียงกับเรื่อง *Prometheus Unbound* แต่แก่นเรื่องซึ่งเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับพระเจ้าไม่เด่นชัดเท่าในบทละครของเชลลีย์ อย่างไรก็ตามแมรี เชลลีย์อ้างถึงพระผู้เป็นเจ้าไว้ในตอนต้นและตอนท้ายของนวนิยาย เธอแสดงให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับพระเจ้าในทัศนะของคนกลุ่มหนึ่งซึ่งเริ่มมีบทบาทโดดเด่นขึ้นมาในสังคมได้แก่พวกนักวิทยาศาสตร์ ใน

¹⁵จันทรฉาย ภักธิตคม, *ประวัติศาสตร์ยุโรป 2*, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521), หน้า 66.

ตอนต้นๆของนวนิยายนั้นดูราวกับว่าแมรี เซลลีย์จะทำทายอำนาจพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าเพราะเธอแสดงความชื่นชมบรรดานักวิทยาศาสตร์ที่สามารถคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ และหาเหตุผลมาอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติซึ่งเคยเป็นเรื่องลึกลับสำหรับมนุษย์ได้ ผู้แต่งสะท้อนผ่านคำพูดของอาจารย์ซึ่งบอกวิคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์ว่านักวิทยาศาสตร์สามารถขึ้นไปถึงสวรรค์นอกจากนั้นปรากฏการณ์ที่เคยเชื่อกันว่าพระเจ้าเป็นเจ้าบันดาลให้เกิดเช่นฟ้าร้องฟ้าผ่าหรือแผ่นดินไหว พวกเขาก็สามารถหาเหตุผลมาอธิบายและจำลองปรากฏการณ์ได้ด้วยตนเองแล้ว ดังนี้

...They ascend into the heavens ; ... They have acquired new and almost unlimited powers ; they can command the thunders of heaven, mimic the earthquake, and even mock the invisible world with its own shadows.

(*Frankenstein ; or , the Modern Prometheus*, p. 307)

วิคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์ชื่นชมความสามารถของนักวิทยาศาสตร์เหล่านั้นมากและเป็นแรงบันดาลใจให้เขาคิดจะเอาชนะธรรมชาติบ้าง วิคเตอร์พยายามเรียนรู้และหาวิธีที่จะทำชีวิตมนุษย์เป็นอมตะ เขารวบรวมอวัยวะต่างๆจากซากศพมาประกอบกันเข้าเป็นร่างกายมนุษย์แล้วทำให้มีชีวิตโดยกระตุ้นด้วยกระแสไฟฟ้า ความพยายามจะเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์พันธุ์ใหม่ที่ไม่ต้องหวาดกลัวความตายเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการทำทายอำนาจของพระเจ้าเป็นเจ้า นอกจากนั้นวิคเตอร์ยังบอกไว้ชัดเจนถึงจุดประสงค์ของการชุบชีวิตใหม่ให้มนุษย์ว่าเขาต้องการตรวจสอบอำนาจที่ไม่เคยมีใครรู้จักมาก่อนและเปิดเผยให้โลกรู้ถึงกระบวนการสร้างสรรค์ที่ลึกลับที่สุดเท่าที่เคยมีมา

...I will pioneer a new way, explore unknown powers, and unfold to the world the deepest mysteries of creation

(*Frankenstein ; or , the Modern Prometheus*, p. 308)

อำนาจที่ไม่มีใครรู้จักก็คืออำนาจของพระเจ้าและการสร้างสรรค์ซึ่งเคยเป็นเรื่องลึกลับ หมายถึงการที่พระเจ้าสร้างโลกและมนุษย์นั่นเอง จึงกล่าวได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับการทำทนายอำนาจของพระเจ้าในตอนต้นเรื่องค่อนข้างชัดเจน แต่ในตอนต่อๆมาจนถึงตอนจบของเรื่องแนวคิดนี้กลับอ่อนลงเพราะผลที่เกิดจากการทำทนายในครั้งนี้นำมาซึ่งความหายนะ ความสุขและความทะเยอทะยานของวิคเตอร์หมดสิ้นไปนับแต่วันที่ปีศาจมีชีวิตขึ้นมา เขาต้องทุกข์ทรมานจากการถูกตามล่าและการเสียชีวิตของคนที่เขารักคนแล้วคนเล่า จิตใจของแฟรงเกนสไตน์หรือโพรมิทิวสสมัยใหม่ถูกพันธนาการอยู่ตลอดเวลาด้วยความหวาดกลัวและความรู้สึกผิดที่คนบริสุทธิ์ต้องเสียชีวิตเพราะความโกรธแค้นของสิ่งที่เขาสร้างขึ้นแต่ควบคุมมันไม่ได้ ชะตากรรมของวิคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์นั้นอาจตีความได้ว่าเป็นบทลงโทษสำหรับผู้ที่ยกอำนาจของพระเจ้า เห็นได้จากที่วิคเตอร์ย้อนกลับไปนึกถึงความรู้สึกตอนที่เขาสร้างสิ่งประดิษฐ์นี้ขึ้นมาว่าเขาเคยภาคภูมิใจที่สามารถค้นพบวิธีเอาชนะธรรมชาติได้ทำให้เขาไม่เกรงกลัวอำนาจของพระเจ้าอีก แต่แล้วความทุกข์ทรมานซึ่งเกิดขึ้นหลังจากนั้นทำให้เขามีสภาพเหมือนตกนรกทั้งเป็นและไม่มีวันจะได้กลับขึ้นมาอีกเลย บทลงโทษจากสวรรค์ปรากฏอยู่ในคำพูดที่วิคเตอร์กล่าวไว้ดังนี้

...I am chained in an eternal hell ... I trod heaven
in my thoughts, now exulting in my powers, now
burning with the idea of their effects...Despondency
rarely visited my heart ; a high destiny seemed to
bear on me, until I fell, never, never again to rise.

(*Frankenstein ; or , the Modern Prometheus*, p. 484)

บทลงโทษที่วิคเตอร์ได้รับแสดงให้เห็นว่าแมรี เซลลีย์ยังคงเชื่อในอำนาจของพระเจ้าเป็นเจ้าและไม่ต้องการให้ผู้อ่านมีความทะเยอทะยานอย่างวิคเตอร์ แต่การทำทนายพระเจ้าในตอนต้นเรื่องเป็นการสะท้อนภาพสังคมในยุคนั้น ผู้แต่งชี้ให้เห็นว่ามีคนบางกลุ่มที่เริ่มจะไม่เชื่อในพระเจ้าและคิดว่ามนุษย์มีความสามารถสร้างสรรค์สิ่งต่างๆได้ด้วยตนเอง รวมทั้งมีอำนาจควบคุมปรากฏการณ์ธรรมชาติได้ นั่นคือพวกนักวิทยาศาสตร์ซึ่งเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นต้องมีเหตุผลและที่มา ไม่ใช่เป็นเพราะการดลบันดาลของพระเจ้าอีกต่อไป นวนิยายเรื่อง *Frankenstein ; or , the Modern Prometheus* จึงแสดงให้เห็นว่าความศรัทธาในพระเจ้าของผู้คนสมัยศตวรรษที่ 19 เริ่มจะเสื่อมถอยลง ไม่เต็มเปี่ยมเหมือนในสมัยกรีกโรมันหรือ

ก่อนหน้านี้อีกต่อไป จึงกล่าวได้ว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเกิดวิกฤติศรัทธาทางด้านศาสนาซึ่งจะปรากฏชัดเจนในวรรณกรรมเรื่องต่อไปคือ *Le Prométhée Mal Enchaîné*

ในเรื่องสุดท้ายคือ *Le Prométhée Mal Enchaîné* ผู้แต่งเป็นนักเขียนนวนิยายสมัยใหม่ซึ่งปฏิเสธความเชื่อในพระเจ้าโดยสิ้นเชิง ความคิดต่อต้านศาสนาและพระเจ้าขององเดร ซิดมีที่มาจากภูมิหลังในครอบครัวและความเก็บกดในวัยเด็ก ซิดเติบโตขึ้นมาท่ามกลางความขัดแย้งในครอบครัวระหว่างพ่อคือปอล ซิด (Paul Gide) ซึ่งมีความร่ำรวย อ่อนโยนและรู้จักผ่อนปรน กับแม่คือซูเลียด รงโด (Juliette Rondeaux) ผู้เคร่งศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์และชนบประเพณีของชนชั้นกลาง ซิดชื่นชมวิถีชีวิตเรียบง่ายแบบพ่อและคิดว่าพ่อเป็นผู้ที่เข้าอกเข้าใจเขาดีที่สุดในบ้าน แต่พ่อก็ไม่มีเวลาให้เขามากนักเพราะต้องเตรียมการสอนวิชากฎหมายอยู่แต่ในห้องสมุด รวมทั้งเสียชีวิตด้วยวัณโรคตั้งแต่ลูกชายอายุเพียง 11 ปี¹⁶ ซิดจึงได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามค่านิยมดั้งเดิมแบบชนชั้นกลางของแม่ ถึงแม้เขาจะรู้สึกอึดอัดที่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับมากมายของพวกโปรเตสแตนต์ แม่เป็นผู้รับผิดชอบและตัดสินใจปัญหาต่างๆในชีวิตเขาแต่เพียงผู้เดียว แต่ตลอดเวลาที่แม่มีชีวิตอยู่ซิดก็อดทนและยอมรับสิ่งที่แม่บังคับด้วยความรักและเคารพ ความเก็บกดในวัยเด็กส่งผลให้เขากลายเป็นคนไม่มีความมั่นใจ กลัวโลกภายนอกและหมกมุ่นอยู่แต่กับตัวเอง ความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญทั้งด้านแนวความคิดและวิถีชีวิตของซิดเกิดขึ้นเมื่อเขาเดินทางไปยังประเทศอัลจีเรียในปีคริสต์ศักราช 1893 และได้พบกับออสการ์ ไวลด์ (Oscar Wilde) เขาหันมาให้ความสำคัญกับสัญชาตญาณและความต้องการที่ถูกเก็บกดมาตลอด รวมทั้งปลดปล่อยตัวเองออกจากข้อกำหนดกฎเกณฑ์ของชนชั้นกลางและศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์¹⁷

หลังจากได้พบกับออสการ์ ไวลด์ ความคิดของซิดเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง เขาแสดงปฏิกิริยาต่อต้านศาสนาคริสต์อย่างรุนแรงและชี้ให้เห็นว่าผู้ที่ศรัทธาในพระเจ้า ยึดมั่นตามข้อกำหนดกฎเกณฑ์ของศาสนา ยอมทิ้งความสุขในโลกนี้เพื่อรอคอยความสุขในโลก

¹⁶André Maurois, *De Gide à Sartre* (Paris : Librairie Académique Perrin, 1965), pp. 19-20.

¹⁷Geoffrey Brereton, *A short history of French literature* (London : Pelican, 1961), pp. 238-239.

หน้านั้น ในบันปลายของชีวิตพระเจ้ากลับไม่ได้ตอบแทนความเสียสละอันใหญ่หลวงของ
คนเหล่านี้เลย ดังนั้นวรรณกรรมหลายเล่มของซิดจึงสะท้อนแนวคิดต่อต้านศาสนาและ
พยายามเปิดเผยความหลอกลวงของบรรดานักบวชเป็นต้นว่าเรื่อง *La Porte Etroite* เรื่อง
Les Caves du Vatican และเรื่อง *La Symphonie Pastorale* สำหรับเรื่อง *Le Prométhée
Mal Enchaîné* ประเด็นด้านการต่อต้านศาสนาไม่ใช่แก่นเรื่องหลักในวรรณกรรม แต่ซิด
สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับพระเจ้าผ่านแก่นเรื่องสถานภาพของมนุษย์

ในเรื่อง *Le Prométhée Mal Enchaîné* ซิดแสดงทัศนคติต่อพระเจ้าในด้านลบ ซุส
เป็นตัวแทนของพระเจ้าซึ่งไม่เคยรักหรือมีเมตตาต่อมนุษย์เลย หากแต่รอโอกาสที่จะใช้มนุษย์
เป็นเครื่องเล่นโดยที่มนุษย์ไม่รู้ตัว และถ้าใครเสียชีวิตหรือประสบความหายนะเพราะใช้ชีวิต
ตามที่พระเจ้าบงการให้เดินไปแล้วหาทางออกไม่ได้ พระองค์ก็ไม่รับผิดชอบอีกทั้งยังพึงพอใจ
ที่เกมจบลงด้วยความหายนะของมนุษย์ แนวคิดที่ว่าความศรัทธาและเชื่อมั่นในพระเจ้าของ
มนุษย์เป็นสิ่งเปล่าประโยชน์เพราะพระเจ้าไม่เคยคิดจะตอบแทนหรือช่วยเหลือมนุษย์ผู้จงรัก
ภักดีต่อพระองค์เลยนั้นปรากฏชัดเจนในบทสนทนาระหว่างซุสและโปรเมเต ยกตัวอย่างเช่น
ตอนที่โปรเมเตตำนิซุสว่าเขาเป็นสาเหตุให้ดาโมเกลสต้องเสียชีวิตเนื่องจากตกเป็นเหยื่อใน
เกมของซุสและซุสตอบด้วยความไม่แยแสว่าเขามีเกียรติเกินกว่าจะลดตัวลงไปสนใจกับความ
ตายของมนุษย์เพียงคนเดียวดังต่อไปนี้

- ...Le malheureux meurt dans l'angoisse. Je
comprends que vous le tuez, puisque c'est pour votre
plaisir ; mais qu'il sache au moins Qui le tue-qu'il
s'y repose.

Le Miglionnaire répondit : - Je ne veux pas
perdre mon prestige.

(*Le Prométhée Mal Enchaîné*, p. 96)

ซิดปฏิเสธความเชื่อในพระเจ้าโดยเด็ดขาด เขาคิดว่ามนุษย์มีอิสระเสรีที่จะกำหนด
ชะตากรรมหรือวิถีชีวิตของตนเองได้โดยไม่ต้องรอให้พระเจ้ามาบงการ ดังเช่นโกเกลสซึ่ง
ดำเนินชีวิตตามที่ตนต้องการและรู้จักปรับตัวไปตามสถานการณ์ เขาก็มีชีวิตอยู่อย่างมีความ

สุขในสังคม นอกจากจะไม่เชื่อในพระเจ้าแล้ว ซีดยังมองว่าศาสนาเป็นส่วนเกินของมนุษย์ และศีลธรรมคำสอนที่คริสต์ศาสนากำหนดขึ้นเป็นหลักยึดเหนี่ยวตายตัวนั้น แท้จริงแล้วเป็น เครื่องปิดกั้นพัฒนาการทางจิตใจและสติปัญญาของปัจเจกบุคคล ทำให้มนุษย์ไม่มีโอกาส แสดงความเป็นตัวของตัวเอง ในเรื่อง *Le Prométhée Mal Enchaîné* ซีดเสนอแนวคิด ต่อต้านศาสนาและพระเจ้าอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะเขาเคยผ่านช่วงชีวิตที่อยู่ภายใต้ข้อกำหนด ของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์มาแล้วและเข้าใจถึงความรู้สึกคับแค้นใจที่ไม่อาจทำ ตามความต้องการของตนเอง จะตัดสินใจอะไรก็ต้องคิดก่อนว่าจะเมิดข้อห้ามของศาสนาหรือ ไม่ซึ่งเป็นการตีกรอบล้อมรอบตัวเองโดยเปล่าประโยชน์ หลังจากที่ซิดปลดปล่อยตัวเองออก จากสถาบันศาสนาได้สำเร็จ เขาจึงตระหนักว่ามนุษย์มีทางเลือกและหนทางการดำเนินชีวิต มากมาย ดังนั้นจึงไม่ควรปล่อยให้พระเจ้าเข้ามามีอำนาจเหนือความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ซีดเชื่อว่ามนุษย์ด้วยกันต่างหากที่จะเป็นที่พึ่งและให้แรงบันดาลใจแก่กันและกัน อาจกล่าว ได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดของแม่และความรู้สึกเก็บกดที่ซิดได้รับในวัยเด็กไม่ได้มีผล ในทางลบเสียทีเดียว เพราะอย่างน้อยก็เป็นพื้นฐานให้เขานำมาเปรียบเทียบกับประสบการณ์ ในช่วงต่อมาของชีวิต รวมทั้งช่วยให้เขาตระหนักว่าอิสรภาพและความเป็นปัจเจกชนของ มนุษย์มีค่ามากเกินกว่าที่จะปล่อยให้ถูกครอบงำโดยพระเจ้าหรือสถาบันศาสนา ซีดมักจะ นำประสบการณ์ในชีวิตของเขามาผสมผสานกับความสามารถด้านการแต่งวรรณกรรมทำ ให้งานเขียนของเขามีคุณค่าจนถึงกับได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณคดีในปีคริสต์ศักราช 1947

พัฒนาการด้านความเชื่อในพระเจ้าที่สะท้อนจากวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องแสดงให้เห็น ว่ายุคสมัยและความเปลี่ยนแปลงในสังคมมีอิทธิพลต่อระดับความเชื่อในพระเจ้าของมนุษย์ เริ่มตั้งแต่สมัยกรีกโรมันซึ่งมนุษย์ยังไม่เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง พวกเขาคิดว่าทุกสิ่ง ทุกอย่างในโลกเกิดจากการดลบันดาลของเทพเจ้า ดังนั้นเหล่าเทพเจ้าจึงเป็นที่พึ่งทางใจที่ สำคัญที่สุดซึ่งมนุษย์มีหน้าที่ต้องสักการบูชาเพื่อให้เกิดผลดีแก่ตนเองและครอบครัว ต่อจาก นั้นหลายร้อยหลายพันปี ศาสนาคริสต์ได้อุบัติขึ้นในโลกทำให้เทพเจ้ามีบทบาทน้อยลง ผู้คน หันไปชื่นชมศรัทธาในพระเจ้าผู้เป็นเจ้านิ่งเช่นเรื่อง *Prometheus Unbound* ซึ่งเชลลีย์อ้างถึงพระเจ้า ผู้เป็นเจ้าในระดับที่เหนือกว่าซุสไว้ด้วย แต่ขณะเดียวกันในศตวรรษที่ 19 นั้นเองวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้รับการพัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น มนุษย์บางกลุ่มคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ และควบคุมธรรมชาติได้ ความเคารพยำเกรงอำนาจของพระเจ้าจึงลดน้อยลงโดยจะ เห็นได้จากเรื่อง *Frankenstein ; or , the Modern Prometheus* ของแมรี เชลลีย์ จนกระทั่ง ถึงปลายศตวรรษที่ 19 ความเชื่อในพระเจ้าจึงถูกปฏิเสธโดยสิ้นเชิง ผู้คนสมัยใหม่คิดว่ามนุษย์

เป็นศูนย์กลางของจักรวาลไม่ใช่พระเจ้าอีกต่อไป ดังนั้นพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าในเรื่อง *Le Prométhée Mal Enchaîné* จึงเป็นตัวแทนของอำนาจที่คอยผลักดันให้มนุษย์เดินทางไปสู่ความหายนะ อีกทั้งเป็นเครื่องปิดกั้นไม่ให้มนุษย์มีโอกาสแสดงความเป็นตัวของตัวเอง เห็นได้ว่าวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องแต่งในระยะเวลาต่างกันและผู้แต่งมีความศรัทธาในพระเจ้ามากน้อยแตกต่างกัน แต่ตำนานโพรมีเทอุสก็ยังคงถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่องโดยปรับเปลี่ยนกลวิธีและตัวละครประกอบให้สอดคล้องกับแนวคิดที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอ รวมทั้งบริบททางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัย ดังนั้นจึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าเวทตำนานมีความเป็นสากลและนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการแต่งวรรณกรรมทุกยุคทุกสมัยอย่างแท้จริง

จากที่วิเคราะห์มาข้างต้นจะเห็นว่าวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องต่างก็ได้รับอิทธิพลจากบริบททางประวัติศาสตร์ทั้งในด้านการเมืองและสังคม อิทธิพลทางด้านการเมืองได้แก่การต่อต้านเผด็จการและเหตุจลาจลหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส อิทธิพลจากสังคมได้แก่ความตกต่ำด้านสถานภาพของมนุษย์ พัฒนาการด้านความเชื่อในพระเจ้าและสังคมสมัยโรมันติก ผู้วิจัยสรุปภาพรวมของวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องเพื่อให้เห็นว่าแต่ละเรื่องอ้างอิงถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตรงกันหรือแตกต่างกันอย่างไรไว้ในตารางต่อไปนี้

	Prometheus Bound	Prometheus Unbound	Frankenstein ; or, the Modern Prometheus	Le Prométhée Mal Enchaîné
1. การต่อต้านอำนาจเผด็จการ	✓	✓		
2. เหตุจลาจลหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส		✓	✓	
3. สังคมสมัยโรมันติก		✓	✓	
4. ความตกต่ำด้านสถานภาพของมนุษย์				✓
5. แนวคิดเกี่ยวกับพระเจ้า	✓	✓	✓	✓

(ตารางแสดงอิทธิพลจากบริบททางประวัติศาสตร์ในวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่อง)

สังเกตได้จากตารางข้างต้นว่าวรรณกรรมเรื่อง *Prometheus Unbound* ของเชลลีย์ และ *Frankenstein ; or , the Modern Prometheus* ของแมรี เชลลีย์อ้างถึงบริบททางประวัติศาสตร์คล้ายคลึงกันได้แก่เหตุการณ์กลางหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสและสังคมนิยมโรแมนติก ทั้งนี้เพราะวรรณกรรม 2 เรื่องแต่งในระยะเวลาห่างกันเพียง 2 ปี เชลลีย์และแมรี เชลลีย์จึงได้รับประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมแบบเดียวกัน แต่นำเสนอด้วยมุมมองคนละด้านยกตัวอย่างเช่นอิทธิพลจากเหตุกลางหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส เชลลีย์ติดตามความเคลื่อนไหวของการปฏิวัติครั้งนี้แล้ววิเคราะห์ถึงสาเหตุของการนองเลือดว่าเป็นเพราะชาวฝรั่งเศสปฏิวัติโดยมีความโกรธแค้นและเกลียดชังเป็นพื้นฐาน เขาเสนอแนะผ่านเรื่อง *Prometheus Unbound* ว่าความรักต่างหากที่จะช่วยแก้ไขให้สถานการณ์ที่เลวร้ายดีขึ้นได้ ส่วนแมรี เชลลีย์สนใจความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกลุ่มซึ่งแดงและพวกชาโกแบ่งในฐานะผู้สร้างซึ่งตกเป็นเหยื่อของสิ่งที่ตนเองสร้างขึ้น เธอจึงสะท้อนเหตุการณ์นี้ผ่านความสัมพันธ์ของวิคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์กับปีศาจ

สำหรับเรื่อง *Prometheus Bound* และ *Prometheus Unbound* นั้น ถึงแม้ว่าระยะเวลาในการแต่งจะต่างกันหลายร้อยหลายพันปี แต่ทั้งเอสคิลุสและเชลลีย์ก็รับอิทธิพลจากการใช้อำนาจแบบเผด็จการของชนชั้นปกครองมาประกอบกับภูมิหลังของผู้แต่งซึ่งเคยมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจแบบเผด็จการเหมือนกัน แสดงให้เห็นว่าการปกครองแบบเผด็จการและความหลงมัวเมาในอำนาจของชนชั้นปกครองยังคงเกิดขึ้นทุกยุคทุกสมัยและเป็นแรงบันดาลใจในการแต่งวรรณกรรมตลอดมา นอกจากนั้นประเด็นที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมทุกเรื่องคือแนวคิดเกี่ยวกับพระเจ้า สืบเนื่องจากทั้งวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องมีที่มาจากเทวดานาน ดั่งนั้นผู้แต่งจึงสอดแทรกแนวคิดเกี่ยวกับพระเจ้าและมนุษย์ไว้ด้วย ชุสเป็นตัวแทนของพระเจ้าในวรรณกรรม 3 เรื่องยกเว้นเพียงเรื่องเดียวคือ *Prometheus Unbound* ซึ่งผู้แต่งกล่าวถึงพระเจ้าตามความเชื่อของศาสนาคริสต์อย่างชัดเจน บทบาทและการอ้างถึงพระเจ้าแตกต่างกันไปในวรรณกรรมแต่ละเรื่องแสดงให้เห็นพัฒนาการด้านความเชื่อในพระเจ้าจากที่เคยเชื่อมั่นอย่างเต็มเปี่ยมในสมัยกรีกโรมัน แล้วค่อยๆลดน้อยลงเมื่อกาลเวลาผ่านไป จนกระทั่งความเชื่อในพระเจ้าถูกปฏิเสธโดยสิ้นเชิงตามทัศนคติของนักเขียนสมัยใหม่อย่างองเดร ซีด

ในบทที่ 4 นี้ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลจากบริบททางประวัติศาสตร์และภูมิหลังของผู้แต่งมีความสำคัญต่อการแต่งวรรณกรรม รวมทั้งเป็นแรงบันดาลใจให้นักเขียนนำ

ตำนานมาใช้แตกต่างกันออกไป ผู้แต่งวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องคือเอสคิลุส เซลลีย์ แมรี เซลลีย์ และอองเดร ซีดต่างก็ได้รับอิทธิพลจากเหตุการณ์ในยุคสมัยที่เขามีชีวิตอยู่ด้วยกันทั้งสิ้นแต่มาน้อยแตกต่างกัน ซีดดูจะเป็นนักเขียนที่ได้รับอิทธิพลจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านแนวความคิดและการเมืองน้อยที่สุด แต่ในด้านสังคมและสถานภาพของมนุษย์ วรรณกรรมของซีดจะสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยใหม่ไว้อย่างชัดเจนที่สุด ถึงแม้ว่าวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องจะมีที่มาจากเทวดานานซึ่งเป็นเรื่องราวของเหล่าเทพเจ้าและเกิดขึ้นมาเมื่อหลายพันปีแล้ว แต่ก็ยังมีความร่วมสมัยและอยู่มาได้จนถึงปัจจุบันเนื่องจากนักเขียนรู้จักนำตำนานมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับแก่นเรื่องและสอดแทรกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัยลงไปในวรรณกรรมด้วย ดังนั้นการอ่านวรรณกรรมซึ่งมีที่มาจากเทวดานานให้ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงและตระหนักถึงคุณค่าของวรรณกรรมนั้น ผู้อ่านจึงควรพิจารณาว่าวรรณกรรมเล่มนั้นๆ นำตำนานมาใช้แตกต่างไปจากเรื่องอื่นๆ อย่างไรและวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ผู้แต่งต้องปรับเปลี่ยนตำนานโดยศึกษาอิทธิพลทางประวัติศาสตร์และภูมิหลังของผู้แต่งควบคู่ไปด้วย